

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASĂ EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Din luminoasele perspective ale noii etape de dezvoltare și înflorire a Patriei noastre

Cel de-al 8-lea cincinal, în înfăptuirea căruia se află angajat cu elan și cutezanță întregul nostru popor, are drept obiectiv trecerea României de la stadiul de țară în curs de dezvoltare, la stadiul superior de țară mediu dezvoltată.

Pentru înfăptuirea acestui deziderat fundamental a fost întocmit, dezbătut și aprobat recent de către cel mai înalt for legislativ al țării — Marea Adunare Națională — Planul național unic de dezvoltare economico-socială a României pe perioada 1986—1990.

Prevederile înscrise în acest document de o deosebită însemnătate conturează largi și impresionante perspective de progres și civilizație pentru întreaga noastră națiune, garantând totodată întărirea independenței și suveranității patriei socialiste.

Remarcabilelor înfăptuiri de pînă acum care au reîntinerit și înfrumusețat chipul scumpei noastre țări, li se vor adăuga noi realizări, corespunzătoare din punct de vedere calitativ și cantitativ marilor posibilități și condițiilor optime existente în toate compartimentele vieții noastre social-economice.

Cîteva date statistice extrase din vastul program de dezvoltare economico-socială a României, în noua etapă pe care o parcurgem ne vor prileji desigur posibilitatea de a cunoaște mai în amănunt și mai temeinic țintele spre care năzuim și spre care pășește cu însuflețire întregul nostru popor.

Cum era de prevăzut, cincinalul 1986—1990 va asigura, în continuare, dezvoltarea intensivă a industriei, modernizarea structurilor acesteia prin creșterea prioritară a ramurilor și subramurilor de înaltă tehnicitate, care valorifică cu maximă eficiență materiile prime, resursele energetice și munca socială. Potrivit programului stabilit pentru această ramură de bază a economiei noastre naționale se va acționa pentru realizarea de produse de înalt nivel tehnic și calitativ, adaptate cerințelor pieței externe, cu un grad sporit de competitivitate.

Practic, producția industrială va crește, în acest cincinal cu 45 pînă la 50 la sută față de 1985, într-un ritm mediu anual de 7—8 la sută.

În mod corespunzător se prevede să crească și cealaltă ramură de bază a economiei, care este agricultura. Se va accentua și în acest domeniu procesul de dezvoltare intensivă, modernizare și organizare a agriculturii.

Producția globală agricolă va spori în medie anuală cu 6,1—6,7 la sută față de perioada 1981—1985; industria alimentară se va dezvolta într-un ritm mediu anual de 10,1 la sută.

Pe aceeași linie ascendentă se va înscrie și dezvoltarea celorlalte ramuri economice.

Ca urmare a creșterii producției materiale și a eficienței economice în toate ramurile, venitul național va spori, în această perioadă, într-un ritm mediu anual de 8—10 la sută. Pe baza creșterii venitului național se vor crea condiții pentru ridicarea în continuare a nivelului de trai al întregului popor. Retribuția medie reală va crește în anul 1990 față de 1985 cu 6—8 la sută. Se vor crea condițiile corespunzătoare pentru trecerea treptată la săptămîna de lucru de 44—42 ore pînă în anul 1990 în toate sectoarele de activitate.

Veniturile reale ale țărănimii provenite din muncă în cooperativele agricole de producție și din gospodăriile personale vor crește în 1990 cu 6—8 la sută față de 1985.

În perioada 1986—1990 se vor construi 750 mii locuințe noi, din care 100 mii locuințe vor fi construite în comune și sate. Se va acționa ferm pentru diversificarea construcțiilor de locuințe, în concordanță cu planurile de sistematizare a orașelor și satelor, adaptate potrivit specificului din fiecare zonă și localitate. Se vor accentua acțiunile de sistematizare rurală prin concentrarea în comune mari a satelor și gospodăriilor izolate, urmînd ca noile locuințe să fie construite cu 2—4 nivele.

Vor fi luate măsuri pentru perfecționarea învățămîntului, îmbunătățirea în continuare a ocrotirii sănătății și asistenței sociale, punîndu-se un accent deosebit pe prevenirea îmbolnăvirilor și apărarea sănătății populației.

Știința și cultura vor lua un nou avînt, realizarea obiectivelor propuse asigurîndu-se prin aplicarea celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii.

Chezășia înfăptuirii acestor mărețe perspective o constituie vrednicia și eroismul minunatului nostru popor, care, stăpîn pe destinele sale, a făcut și pînă acum dovada calităților excepționale cu care este înzestrat ca și a fermității cu care și-a făurit propriul său destin istoric, în această parte de lume și pe întreg parcursul existenței sale binielenare.

Dar este mai presus de orice îndoială că pentru realizarea obiectivelor majore pe care ni le-am fixat avem nevoie de pace. Convins deplin de necesitatea și urgența unui climat de pace și securitate internațională, poporul nostru, avînd în frunte un vrednic și luminat conducător, în persoana Domnului președinte Nicolae Ceaușescu, militează neabătut pentru apărarea dreptului său legitim la viață, la existență liberă și independentă. În acest scop, el cere să se treacă neîntîrziat la înfăptuirea dezarmării și în primul rînd a dezarmării nucleare, la instaurarea unei noi ordini economice mondiale, la garantarea dezvoltării, progresului multilateral și bunăstării tuturor popoarelor.

În toate relațiile sale internaționale și în toate ocaziile poporul nostru este ferm hotărît a acționa în continuare în spiritul politicii de pace, pentru realizarea unei lumi fără arme nucleare, fără nici un fel de armament, fără războaie, o lume a coexistenței pașnice și a colaborării egale între toate națiunile.

Biserica Ortodoxă Română privește cu interes și deplină satisfacție perspectivele de dezvoltare ale patriei noastre în viitorii ani. Ea va sprijini, ca și pînă acum strădaniile poporului nostru pentru continuarea propășire a vieții sale materiale și spirituale.

Nu va precupeți nici un efort în folosul cauzei păcii, convinsă fiind că își îndeplinește prin aceasta o sacră îndatorire. Slujirea păcii se înscrie astăzi ca un imperativ de maximă importanță în fața tuturor oamenilor indiferent de concepțiile lor filozofice și credințele religioase.

Redacția

„Să nu se umple de ruine fața pămîntului”

(ISAIA 14, 21)

În ciuda războaielor purtate, din antichitate pînă astăzi, s-a putut constata o năzuință neîntreruptă a omenirii de a înlătura sau cel puțin de a limita războiul și de a dura o pace cît mai trainică, de binefacerele căreia să se bucure toate popoarele pămîntului.

Poporul nostru, așa cum s-a reflectat de atîtea ori în istoria sa, a fost un consecvent promotor al păcii. Este în tradiția, în structura și concepția lui despre viață și lume, în etica lui, de a se împotrivi războaielor și violenței.

Lupta pentru eliminarea războaielor din viața omenirii, mai mult ca altădată, este proprie orînduirii noastre sociale. Din esența ei pașnică și profund umană au pornit numeroase acțiuni de mare perspectivă, inițiative și propuneri cetezătoare privitoare la toate problemele majore ale

contemporaneității, lansate cu gîndul sincer de a inaugura o epocă nouă de pace și colaborare internațională.

Se cuvine menționat în special, Apelul Frontului Democratice și Unității Socialiste, lansat în această primăvară ca o nouă și strălucită inițiativă a președintelui nostru Nicolae Ceaușescu pentru instaurarea păcii în lume, prin opera de dezarmare generală și totală, în special a celei nucleare.

Conținutul concret, constructiv și original al noilor propuneri românești sînt pentru noi corespunzătoare doctrinei creștine autentice și idealului de viață creștin. Ele ne amintesc de mai multe locuri biblice referitoare la distrugerea oricăror arme de luptă și transformarea acestora în instrumente de pace. Acest ideal creștin a fost întrevăzut în Psalmii și în viziunile profeților, care au intuit timpul cînd (nașterea lui Me-

sia) și cadrul în care (împărăția mesianică) acestea se vor împlini.

În cartea Psalmilor se spune: „Se va pune capăt războaielor pînă la marginea pămîntului, arcul se va sfărîma și arma se va frînge, iar pazele în foc le va arde” (Psalmul 45, 9; 75, 3).

Reluînd ideile din Psalmii, profetul Isaia, „primul pacifist din lume”, leagă de nașterea lui Emanuel mari speranțe, în sensul că toate planurile omenești de agresiune prin arme vor fi nimicite prin puterea lui (8, 8—10). În vremea lui Mesia „încălțămînta ostășească și orice haină pătată cu sînge va fi aruncată în flăcări și mistuită în foc” (9, 4), iar popoarele „vor preface săbiile în fiare de plug și lăncile lor în seceri” (2, 4).

Despre distrugerea instrumentelor de luptă vorbește și profe-

Pr. Ieremia B. Ghita

(Continuare în pag. a 2-a)

Calendar de inimă

Gala Galaction și începuturile ecumenismului ortodox românesc

— un inedit și o restituire —

În 1985, la 1 iunie, s-au împlinit cincizeci de ani de la deschiderea la București, în palatul patriarhal, a Conferinței „delegației engleze și române”, cum s-a spus atunci, de fapt a unei delegații a Bisericii anglicane din Anglia care s-a întîlnit cu o delegație a Bisericii Ortodoxe Române, prezidată chiar de Patriarhul Elie Miron Cristea, pentru tratative în vederea unității bisericești. Despre aceasta s-a scris în presa religioasă a vremii și, documentele care au consemnat recunoașterea de către Biserica Ortodoxă Românească a validității hirotoniilor anglicane, în parte s-au publicat, în parte se păstrează în arhive. Îmi aduc aminte că în anul I de doctorat, la București, în anul 1956, profesorul D. Stăniloae mi-a cerut să fac în cadrul lucrărilor obligatorii traducerea din englezește a unui lung document în legătură cu acest dialog din 1935, care se păstrează în arhivele Patriarhiei doar în această limbă, dactilografiat. Nici traducerea mea n-a fost publicată, ea fiind folosită doar pentru nevoile de documentare ale Cancelariei Sfîntului Sinod, în acele vremuri de început de angajare mai largă a Bisericii noastre în ecumenism. Eram cam unicul teolog tînr, la acea vreme, care se descurca în englezește. Plecarea la studii în Anglia a unor teologi, printre care și a mea, pentru un doctorat acolo, a avut loc mult mai tîziu, în 1968. Dar acestea sînt accesorii secundare. Tot secundare sînt, pentru ceea ce ne-am propus aici, și discuțiile propriu-zise începute la București, în 1935, între anglicani și românii ortodocși.

Intenția noastră e să operăm o restituire, legată de acest eveniment, și anume de cuvîntarea de deschidere ținută de Patriarhul Miron Cristea. Așa cum se obișnuiește, oamenii mari, cu obligații multiple, n-au todeauna timp să-și lucreze cuvîntările. Dau cîteva idei, iar cineva le dezvoltă și le pune în rîndului, după care cel ce trebuie să rostească cuvîntarea o revede, o corectează, își introduce propriile idei, propriul stil și personalitatea sa. Așa s-a întîmplat și cu această ocazie. Miron Cristea l-a rugat pe Gala Galaction, profesor de teologie și scriitor deja consacrat în 1935, să-și lucreze această cuvîntare.

Gala Galaction s-a executat, prezentîndu-i șase pagini pe coale mari, din care Miron Cristea a reținut cîte ceva, a mai adăugat multe alte lucruri și și-a alcătuit propria cuvîntare. Ea a și fost publicată în vol. V al operelor sale, intitulat „Pastorale, predici și cuvîntări” (București, 1938, p. 189—195) și într-o broșură aparte, probabil de uz personal. Noi am descoperit însă și textul-manuscris al cuvîntării pregătite de Gala Galaction, cu scrisul său inconfundabil, cuvîntare care trebuie inclusă în opera sa, chiar dacă Miron Cristea a folosit o bună parte din ea (textele culese cu litere cursive sînt din proiectul lui Gala Galaction).

Iată textul acestei cuvîntări:

Doamne, buzele mele vei deschide și gura mea va vesti lauda ta. (Psalmul 51, 15)

Pentru... unirea tuturor, Domnului să ne rugăm.

Ca și aceștia împreună cu noi să slăvească prea cinstitul și de mare cuvîntă numele tău: al Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh. (din Sf. Liturghie)

Venerabilă delegațiune,

Sînteți azi oaspeți prea cinstiți în țara și pe plaiurile pe cari le-a călcat și unde a propovăduit Evanghelia Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos — acum aproape 1900 de ani — Sf. Apostol Andrei, cel întîi chemat.

Salutînd sosirea acestei delegații, în mijlocul poporului român drept credincios, țin să amintesc — celor ce duc cu ei numele și fala Marii Britanii — pe marele începător al creștinătății noastre, în aceste ținuturi din străvechea Scîtie.

Dați-ne voie să vă arătăm, de la început, că lăudăm și admirăm rivna voastră care v-a îndemnat să porniți către noi, din magnifică voastră patrie, cu preocuparea de a găsi Adevărul și a aduce prinos Sînteii Înțelepciunii.

Întru aceasta voi îmi apăreți a fi urmași și amintitori al dreptului Iov, cel ce face elogiul Înțelepciunii și o găsește fără pereche pe pămînt. In-

(Continuare în pag. a 5-a)

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ

Mitropolitul Ardealului

Păstorul mioritic

Păstorul mioritic este simbolul unui destin. El s-a născut în acest spațiu carpato-danubian, cu treceri gradate între întinsul, parcă nesfîrșit al cîmpiei, unduirea molcomă a colinelor și abruptul de necucerit al munților. Numai într-o astfel de zonă tridimensională acest simbol putea să-și vadă reflectarea cu atîta plasticitate. Dar nu era suficient. Și alte margini ale pămîntului oferă condiții geografice similare dar păstorul mioritic nu s-a creat acolo. Aici au ființat oamenii care l-au plămădit cu gîndul și visarea lor, din puritate feciorelnică, din chibzuință nesofisticată, din focul iubirii și lacrima durerii. Aici duhul munților și-al cîmpilor și-a dat mîna cu cel al apelor și al pădurilor. Aici a răsunat boncîntul zimbrilor și al cerbilor, au murmurat izvoarele și codrul, s-a auzit foșnetul lanurilor și al zborului, iar toate acestea, în ceasul de taină al nopților de vară, au înmarmurit de uimire cînd privighiea își fredona liturghia. Aici duritatea luptei pentru existență s-a izbit de cremenea sfîncilor, de țărîna împietrită sub biciul arșiței, de minia dezlănțuită a furtunei. Aici a fost nevoie ca nopțile să devină ceasuri de trudă, vîgăunile munților și ale codrilor sălășul pribegilor, Calea Lactee drumul de reîntoarcere al robilor. Aici a fost dintotdeauna leagănul doinei, această copilă a dorului și durerii, care a tulburat inima și gîndul, a cucerit depărtările și sufletele. Aici a fost puzderie de păs-

tori rezemați în bită și scrufînd depărtările, doinind durerea unui neam întreg sau povestindu-și dorul cîrdului de oi ori steiului de piatră. Aici au fost brazii, pîlîtinăși, nunți și parastase, s-a citit în stele crugul vremilor, s-au făcut descîntece și vrăji, iar oamenii au știut să se nască, să trăiască și să moară.

Nici o altă baladă nu a cucerit într-atîta inimile românilor. Nici o altă baladă nu se găsește răspîndită într-atîtea variante, nu este de atîtea ori repetată, fără să devină o rutină. Sufletul nostru, al românilor, o caută ca pe un balsam, o dezmiardă ca pe propria progenitură, o iubește și o cîntă. În bucurie și în durere, în minie și extaz, găsește în versul baladei răsunsetul propriilor sale trăiri și sentimente. Cînd rămîne uimit de paradisul ce-l înconjoară primăvara, șoptește ca pentru sine: „Pe-un picior de plai, / Pe-o gură de rai” și are simțămîntul că a spus totul, că mai mult nici nu se putea exprima în cuvinte fără a profana. Cînd vîntul toamnei scutură frunza și ofilește finețele, rămîn mîntii și stînele pustii, iar turmele se cobor la vale pentru iernat. Nostalgia toamnelor sub apăsarea ploilor nesfîrșite, a brumelor și despuierilor, ne dă sentimentul lacustrelor bacoviene și al coborîrii întru neființă.

Dușmănia și invidia secătuesc prietenii, tinerețea, viața unorii. Faptul că celălalt are „oi

Pr. Al. Stănculescu-Birda

(Continuare în pag. a 3-a)

Icoana unei vrednice mame: ANASTASIA ȘAGUNA

S-a spus pe drept cuvânt, de înțelepții veacurilor, că oamenii mari au avut mame celebre. Ele strălucesc pe bolta culturii umane, lângă fiii lor, eroi ai omenirii, ca luna lângă soare, iar între celelalte mame ca luna între stele.

Aceasta este un adevăr perenic, confirmat de experiența milenară a istoriei Bisericii creștine ecumenice, care ne arată că marii Ierarhi ai Bisericii din sec. IV—V, Sfinții Vasile cel Mare, Grigorie Teologul și Ioan Gură de Aur, au avut mame minunate, nemuritoare, trecute în rîndul Sfinților. Așa sînt Sf. Macrina și Emilia, bunica și mama Sf. Vasile, Sf. Nona, mama Sf. Grigorie, și Sf. Antuza, mama Sf. Ioan. Acestora li se adaugă cu venerație Sf. Monica, mama profundului filozof creștin Fericitul Augustin.

Credem că, la același nivel de cinste stă, în istoria Bisericii Ortodoxe Române, venerabila mamă a marelui mitropolit Andrei Șaguna (1808—1873). Anastasia Șaguna (1785—1836). Icoana acestei vrednice mame încercăm s-o evocăm în aceste rânduri. Gîndul acesta izvorăște chiar din recunoștința marelui mitropolit Andrei față de mama sa, despre care a zis cu adevărată admirație: „Mamei mele fi datorez dragostea de Dumnezeu și credința ortodoxă, drumul meu în viață (chemarea la Sf. Preotie) și duhul de jertfă care m-a călăuzit în toată opera mea.”

Anastasia Muciu s-a născut în 1785, iar la 18 ani s-a căsătorit cu Naum Șaguna, care era negustor. El era român macedonen, care s-au refugiat la Mișcolț în Ungaria, din cauza năvălirii turcilor în Balcani. Dumnezeu le-a dăruit trei copii: Avreta, Ecaterina și Anastasiu (Andrei), născut în 20 decembrie 1808.

Mergîndu-l rău cu negoțul, peste familia lui Naum Șaguna au venit vremuri grele, cu necazuri și sărăcie mare, fapt care a îngrijorat mult pe mamă, care se gîndea neîncetat la buna educație a copiilor săi. În această situație, constrîns de împrejurări materiale, pentru autosalvarea familiei, Naum a trecut la Biserica catolică, în 1814, cu cei doi copii de școală, Avreta și Ecaterina, sperînd în avantajele materiale. Cu toată energia, Anastasia s-a opus acestui act și împreună cu cei trei copii a plecat la Pesta, la tatăl său, cu dorul aprins să-și crească copiii în Legea ortodoxă.

Rezistența Anastasiei a nemulțumit pe arhiepiscopul catolic, Fischer, în fața căruia s-a declarat că trece la catolicism. De aceea Fischer face o scrisoare către guvernul ungar, în 1815, în care arată înțelegerea sa cu Naum Șaguna privitoare la educația catolică a copiilor săi, la care soția sa se opune și a plecat pe furie la Pesta. În concluzie, el cere ca cei doi copii mai mari să fie aduși cu sila înapoi la Mișcolț, iar cel mai mic, Anastasiu, de 5 ani, să fie lăsat mamei sale pînă la anii de școală și apoi dat preotului catolic din Mișcolț pentru catehizare (Cf. I. Lupaș, Mitropolitul Șaguna, Sibiu, 1909, p. 16).

Între timp, Naum Șaguna moare (1815), sărac și plin de tristete pentru viața grea care se profila la orizont pentru familia sa. Cu încredere în Dumnezeu, Anastasia ia acum soarta copiilor în mîinile sale și nu va ceda sub nici o formă presiunilor catolice care se făceau asupra ei. Ea face imediat o cerere la împărat să-și dea voie să-și crească copiii în Legea ortodoxă, dar este refuzată, pentru că tatăl lor a fost catolic.

Credința vie a Anastasiei n-o lasă să cedeze. Ea merge înainte cu dăruire și cu cel mai mare curaj să-și apere copiii, de care nu se poate despărți chiar împotriva poruncilor împărației. În 1816 ea primește ordin din Viena să-și dea copiii arhiepiscopului Fischer. În fața acestei nenorocite situații care sfîșia inima sa de mamă plină de durere, Anastasia face o nouă cerere la împărat și declară că se supune poruncii date, să plece la Mișcolț, iar copiii să fie crescuți în legea catolică, dar se roagă de stăpînire să-și aprobe să-și însușească și ea cu dragostea de mamă, să aibă grijă de ei. Cererea i s-a aprobat și a fost pentru ea o lițărie de speranță și o lumină aprinsă în durerosul drum pe care avea să meargă.

Datorită dragostei și înaltei ei înțelepciuni, Anastasia și-a apărut co-

pii în acești ani plini de atîta strîmtoare. Cu stăruință, răbdare și încredere în Dumnezeu, ea a dat o atît de bună și temeinică educație ortodoxă odraslelor sale încît acestea, ajungînd la maturitate, părăsesc rînd pe rînd Catolicismul și revin la matca Ortodoxiei, declarînd fiecare că fac acest pas nelușit de nimeni, ci numai ascultînd de glasul conștiinței lor. Cu multă bucurie, pietate și adevărată recunoștință, își va aminti mai tîrziu luminatul vlădică Andrei de scumpa, evlavioasă și profund credincioasă sa mamă, care — în anii copilăriei și ai adolescenței — îi lina de mină și mergeau împreună — cu prescra și pausul subsoară — la praznicul Intrării în biserică (21 noiembrie), în modesta biserică ortodoxă din Mișcolț și le spunea să-și iubească credința și să rămîna în Legea ortodoxă care este de la Domnul Iisus.

Consemnăm faptul că, în certificatul de școală al viitorului mitropolit Andrei, se spune că el este de religie romano-catolică cu nota eminent la religie și limba maghiară. Dar în actul de revenire la Legea ortodoxă — la vârsta de 18 ani — Șaguna declară solemn că, deși la gimnaziile creștine din Mișcolț și Pesta, s-a ocupat în mod sîrguincios cu studiul religiei și cunoaște din fir în păr principiile religiei romano-catolice, „convîngerea intimă sau inspirația” mă îndeamnă să urmez sfintele precepte ale Bisericii greco-orientale. Doresc să trăiesc și să mor în credința mamei mele, care-și trage originea de la Hristos” (Id. ibid., p. 22).

Cu întoarcerea tînarului Andrei la Ortodoxie, la 29 dec. 1826, încetează dureroasa dramă a Anastasiei pentru viitorul fiilor săi. Aici se sfîrșește drumul crucii pe care l-a urcat nobila mamă, vreme de 12 ani, 1814—1826. Renumitul biograf șagunian, istoricul ardelean Ioan Lupaș († 1967), zice că ziua de 29 decembrie 1826 este tot așa de memorabilă pentru românii din Transilvania ca și ziua nașterii sale, deoarece acum Șaguna este „definitiv și oficial redat Bisericii strămoșești căreia îi va închina toată munca vieții sale în restul zilelor” (Ibid., p. 24).

Lupta eroică, devotamentul și jertfa neprecupețită a venerabilei Anastasia n-au fost zadarnice. Jertfa sa a fost creatoare; din ea a răsărit stejarul milenar sub care se va adăposti — de trăsnetele dușmane — sufletul naștunii române ortodoxe din Transilvania — viața, Biserica, școala și cultura ei — prin geniul creator și profund organizator al mitropolitului Andrei.

Subliniem că tot la dorința iubitei sale mame, tînarul Anastasiu studiază Teologia la Virșet, apoi se călugărește în 1833, luînd numele de Andrei Apostolul care a predicat Evanghelia în Dacia — ca dezbrăcat de grijele lumesti și se devotă integral ridicării românilor ortodocși din umilință și mizerie la propășire socială, culturală și materială.

Convinsă că și-a făcut datoria de mamă adevărată față de Dumnezeu, de copii și de Legea străbună, cu inimă și conștiința împăcată, mulțumind lui Dumnezeu că și-a văzut visul împlinit, copilul cel mic închinat Bisericii strămoșești, venerabila Anastasia Șaguna trece la cele veșnice, în 17 ianuarie 1836, la vârsta de 51 ani. A fost înmormîntată în cimitirul ortodox din Pesta.

Din biografia acestei mame minunate se vede că personalitatea excepțională a marelui mitropolit Șaguna este legată organic de viața și lupta ei. Călăuzită de gînduri și simțiri sfinte, ea n-a precupețit nici un efort pentru slava Bisericii ortodoxe, a jertfit tot ce a avut mai bun în viață: liniștea, pacea, tihna etc., ca să-și salveze odraslele de la orice rătașire.

De aceea Biserica și neamul românesc din Transilvania sînt recunoscători Anastasiei Șaguna, așezînd-o în rîndul celor mai luminoase icoane de femei și mame române din trecutul zăcut, dar eroic și măreț al nostru. Amintirea ei trebuie păstrată și venerată cu sfințenie ori de cîte ori se face pomînire cu cinste și laudă a fericitului său fiu, mitropolitul Andrei, personalitate multilaterală de valoare excepțională în istoria noastră bisericească și națională.

Pr. dr. Simion Radu

Revista Familia 120 ani de la întemeiere

În contextul general al dezvoltării presei noastre din a doua jumătate a secolului trecut, apar acum și în Transilvania o seamă de ziare și reviste cu diferite direcții de activitate.

În 13 iunie se împlinesc 120 de ani de la apariția revistei „Familia” a lui Iosif Vulcan, cel mai important factor de propagandă românească în Ardealul din acea vreme.

Ca una dintre cele mai longevive reviste românești (1865—1906), Familia a apărut în cinci serii. Seria I-a cuprinde intervalul de la Pesta (1865—1880) și cel de la Oradea (aprilie 1880—decembrie 1906). Seria a doua (1926—1929) și a treia (1934—1943) ambele la Oradea, seria a patra, la București, în 1944—1945, iar a cincea, din 1965, reapărută cu ocazia centenarului, iarăși la Oradea, unde apare și astăzi.

Datorită specificului enciclopedic, revista avea un deosebit caracter instructiv. Vizind un public foarte larg și domenii diverse de informare, aproape o jumătate de veac a fost o oglindă fidelă a evoluției noastre intelectuale.

„Familia” și-a cîștigat merite incontestabile în dezvoltarea gustului pentru literatura română, cultivînd toate genurile literare. Vulcan a militat îndeosebi pentru ferirea literaturii „de lumina rea a mediocrității” și pentru exprimarea vieții populare ale cărui producții se cereau valorificate din plin. Revista a deschis coloanele ei ospitaliere scriitorilor din toate țările române, bucurîndu-se de colaborarea multor personalități prestigioase ale culturii românești, inclusiv a tinerilor talente (Eminescu, Cosbuc, Goga). În martie 1866 apar primele versuri ale lui Eminescu al cărui nume literar îi fixează I. Vulcan. Publicînd literatură culesă din toate regiunile românești, I. Vulcan a urmărit să contribuie la cunoașterea tuturor românilor între ei, la

colaborarea și unirea lor spirituală, culturală și națională, la unificarea limbii literare și circulația liberă a numelor și valorilor pe întreg spațiul românesc. Pentru încurajarea literaturii, Vulcan a instituit un concurs cu premii pentru creații literare, istorice sau de datini populare.

Contribuția revistei este meritorie și în domeniul criticii literare. Pentru promovarea și selectarea valorilor și pentru instaurarea unui climat de respectuoasă colegialitate între colaboratorii săi, I. Vulcan lansează ideea de a „critica opera, nu autorul”. Principalele direcții ale activității critice ale „Familiei” au în vedere linia bunului simț, a încurajării talentelor, a scrierilor de inspirație națională, deschiderea către aspectele mai noi ale literaturii, popularizarea marilor opere și a scriitorilor reprezentativi, ca și familiarizarea marelui public cu noțiuni de estetică literară.

Un loc bine determinat l-a ocupat în paginile revistei și literatura universală, registrul traducerilor fiind deosebit de variat (literatură antică, italiană, sîrbă, rusă, germană, poloneză, engleză, ungară, franceză și chiar japoneză).

I. Vulcan fiind și autor de piese teatrale, a rezervat în revistă o rubrică permanentă de teatru, precizînd un repertoriu inspirat din realitățile naționale, crearea de trupe profesioniste și turnee bine pregătite. Prin activitatea lui de acest gen a contribuit la crearea unui teatru românesc în Ardeal și la încheierea unui repertoriu național.

Revista a contribuit masiv la culegerea și interpretarea folclorului: doine, balade, basme și datini culese de pe întreg pămîntul românesc, considerate „oginda cea mai fidelă în care se reflectă caracterul unui popor”. De aici îndemnul lui Vulcan ca toți cei ce trimit piese folclorice „să le decopieze întocmai cum le spune poporul”.

Apariția „Familiei” într-o epocă de puternice frămîntări sociale și naționale, a determinat clarviziunea lui Vulcan de a înțelege necesitățile vremii: realizarea dezideratelor în-

dreptățile ale românilor, în special afirmarea egalității lor pe toate planurile cu celelalte popoare din imperiul austro-ungar, a legitimității revendicărilor românești. În această direcție I. Vulcan s-a dovedit spirit larg-văzător, neformulînd inițial și public programul revistei, probabil spre a avea posibilitatea adevărării ei la spiritul vremii și nevoile momentului. Revista își ține la curent cititorii cu evenimentele mai însemnate din țară, dar și din străinătate, pentru a stimula energiile creatoare ale poporului.

În mod deosebit „Familia” a luptat cu fermitate la consolidarea sentimentelor naționale și patriotice ale maselor largi populare. A întreținut spiritul românesc prin cultură, literatură și artă. Timp de patru decenii, „Familia” a ilustrat lupta memorabilă a românilor transilvăneni pe tărîm literar, cultural și politic pentru realizarea idealurilor naționale. „Familia” reprezintă un moment important în procesul de consolidare a forțelor ce vor înfăptui marea unire din 1918.

O coordonată de seamă a revistei a fost păstrarea calității „artei limbic” și conlucrarea tuturor la desăvîrșirea „unității de limbă”, care asigură naționalitatea și trănicia unui popor. După o oscilație între latinizant și fonetici, din 1882 Vulcan înclină în favoarea celor din urmă, stabilind că vorbirea — departe de a fi latinizată sau franțuzită — să fie adunată „din toate țările românești și pe urmă, rînduită și scrisă, să ne pornim s-o pieptenăm”. S-a ocupat de ortografie, de stilistică și de fixare a expresiei literare românești.

„Familia” a fost una din cele mai populare reviste românești din a doua jumătate a secolului trecut, căreia I. Vulcan i-a imprimat o linie demnă de orice publicație înaintată. Prin profilul său de magazin deschis spre toate domeniile, ea reprezintă un moment important în dezvoltarea presei culturale românești și un document privitor la chipul încheierii literaturii române moderne.

Pr. I. B. G.

Sfințirea și binecuvîntarea bisericii

Cînd Patriarhul Iacov călătorea spre Mesopotamia a avut o descoperire, profetică, a ceea ce avea să fie locul de întîlnire a omului cu Dumnezeu, „Betel”, loc sfînt, casa lui Dumnezeu, „poartă a cerului” (Fac. 28, 17). „Locul” a fost însemnat cu ritualul consacării, cu ungere: „Apoi s-a sculat Iacov dis-de-dimineață, a luat piatra ce și-o pusese căpătii, a pus-o stîlp și a turnat pe vîrfurile ei untdelemn” (Fac. 28, 18).

Se deschide perspectiva Sinaului, cînd Moise a adus din „mîinile lui Dumnezeu” planul construirii Cortului Sfînt, „Locul” de întîlnire a lui Iahve cu poporul său (Ieșire 25, 26).

Solomon a extins „modelul” la „Casa Domnului” de pe Moria (III Regi 6, 8).

Aiți Cortul Sfînt, cît și Templul lui Solomon, au fost sfințite prin ungere: „Cînd preoții au ieșit din locul sfînt, un nor a umplut casa Domnului. Și n-au putut preoții să stea la slujbă, din pricina norului, căci slava Domnului umpluse casa Domnului” (III Regi 8, 10—11), semn al consacării locașului de închinare. Totuși, ne întrebăm de prezența permanentă a lui Iahve, în locaș. Era prezent doar „Numele său”? ca să audă „strigarea și rugăciunea” poporului (III Regi 8, 29).

O mutație în calea realizării „adevăratei case a lui Dumnezeu”, între oameni, o face creștinismul. Casa de rugăciune se bucură de prezența permanentă a lui Dumnezeu și devine Biserica. Temelia ei este Hristos, „piatra cea din capul unghiului” (Mt. 21, 42; Lc. 20, 17). În interior lumina este tot Hristos, „care luminează și sfințește pe tot omul ce vine în lume” (In. 1, 9) atît prin învățătura Sa — „niciodată n-a vorbit un om așa cum vorbește Omul acesta” — (In.

7, 47) cît și prin lucrarea harică, căci — „învăța ca unul ce avea putere” — (Mt. 7, 29). Este împlinirea semnului profetic al Patriarhului Iacov. Biserica aduce „cerul pe pămînt”, în centrul slujbii Hristos înconjurat de îngerii: „Adevărat, adevărat zic vouă, de acum veți vedea cerul deschizîndu-se și pe îngerii lui Dumnezeu suîndu-se și coborîndu-se peste Fiul Omului” (Ioan 1, 51).

Biserica locaș de închinare este denumită și loc, sau spațiu liturgic unde se împlinesc toate etapele mîntuirii noastre. Sfințenia întemeietorului se împărtășește și locașului, împreună cu toate obiectele rituale, care, pe de o parte, sînt mijloace vizibile, ce ne ușurează calea spre Hristos, iar pe de altă parte, sînt mai presus de simboluri, căci aparțin sfințeniei și devin sfinte.

Însăși construirea unei biserici, ca și în Vechiul Testament, depășește competența arhitectului și a lucrătorului uman. Modelul este Hristos. De aceea cel ce vrea să zidească biserică cere binecuvîntarea episcopului, care va pune temelia, „piatra”, care-i Hristos. La temelia se pune și o candelă aprinsă „lumina lui Hristos ce s-a pus în groapă pentru noi” (Sf. Simion al Tesaloniceului). Episcopul va veghea ca lucrarea să se ridice pe „piatra” și „lumina” lui Hristos, după planul dat de Dumnezeu, căci nu imaginația artiștilor creează biserică, ci ideea spațiului liturgic, ca loc de desfășurare a misterului divin între oameni, a inspirat pe artiștii bizantini în realizarea stilului clasic al construcțiilor bisericesti.

Momentului zidirii bisericii îi urmează actul consacării, sfințirii, fără de care ar fi o simplă casă. Peste cele construite trebuie chemat Dumnezeu însuși să le afierosească. „Arhiereul — tri-

misul lui Hristos — vine la biserică aceea care trebuie să se sfințească, de vreme ce și Dumnezeu a venit la noi ca să ne sfințească (Sf. Simeon al Tesaloniceului). Episcopul vine să sfințească altarul lui Hristos, căci el însuși este „altar” (Nicolae Cabasila), din care dă putere slujbei altarului bisericesc.

Tîrnosirea unei biserici este, de fapt, botezul ei. Este încredințarea școlului pentru care a fost zidită. Odată cu locașul se sfințesc și obiectele de cult: icoane, candelă, odăjdii, pictură...

Atunci cînd este o construcție ridicată din temelie se procedea la actual sfințirii celei mari, sau tîrnosirea, care începe cu altarul. Slujba se desfășoară după o rînduială specială, ce împlinește sensul celor spuse mai sus.

În rînduiala noastră liturgică mai există și cazuri cînd bisericilor li se aduc îmbunătățiri și reparații. Și de această dată lucrările trebuie binecuvîntate. Dar spre deosebire de construcția din nou, biserica rămîne, în continuare, deschisă cultului, dacă nu se lucrează și la Sfința Masă, din altar. La sfîrșitul lucrărilor bisericii i se face numai slujba de binecuvîntare, adăugîndu-se cele ce nu erau încă sfințite, celor sfinte. Slujba, de data aceasta, se face fără tîrnosirea altarului, care este deja sfințit. Se poate oficia chiar și de reprezentanții episcopului: vicar, consilier, inspector, protopop etc. . .

Normativ, pentru locașul de închinare, rămîne actual tîrnosirii săvîrșit de arhiereu, care-l aduce pe Hristos să sfințească biserică, pe care poporul credincios a ridicat-o.

Biserica, locaș de închinare, are originea în descoperirea lui Dumnezeu aleșilor Săi, încă din Vechiul Testament, ca și „plinirea vremii” (Gal. 4, 4) să se temeliască pe Hristos, „altar și jertfă”, pentru sfințirea creației și mîntuirea oamenilor.

Ierom. Casian Crăciun

„Să nu se umple de ruine . . .”

(Continuare din pag. 1)

tul Iezechiel. Amintind de legămîntul păcii (34, 25) zice: „Atunci, locuitorii cetății lui Israel vor ieși și vor aprinde foc; șapte ani vor arde numai arme” (39, 9—10).

Vorbind de același legămînt al păcii, Osea adaugă: „voi sfărîma arcul, sabia și voi face să nu mai fie războaie în țară” (2, 20).

Despre nimicirea armelor de luptă vorbește și profetul Miheia (4, 3—4). Profetînd nașterea lui Mesia în Betleemul Iudeii, zice: „În ziua aceea voi nimici caii tăi din mijlocul tău și toate căruțele tale le voi distruge” (5, 8—9).

Insuflețit de idealul înfăptuirii păcii universale a fost și profetul Naum. Despre cetatea războinică Ninive el zice: „Dumnezeu va arde cu foc carele ei și ea se va prăbuși” (3, 19).

În legătură cu distrugerea armelor de luptă profetul Agheu zice: „Voi trînti la pămînt carele

și pe războinici, iar caii și călăreții se vor prăbuși unul după altul în ascuțitul sabiei” (2, 21—22).

Mai tîrziu, profetul Zaharia descriînd pe Mesia făcîndu-și intrarea triumfală în Ierusalim arată că „El va zdrobi carul cel din Efraim și caii din Ierusalim, iar arcul de război se va frînge; El va vesti pacea popoarelor și împărăția lui se va întinde pînă la marginea pămîntului” (9, 10).

În împărăția mesianică se va inaugura o eră nouă în viața omenirii, prin așezarea unei păci universale și permanente. În atmosfera împărăției mesianice existența cosmică se va transforma complet prin iubire și înfrățirea universală cu domni pretutindeni (Isaia 11, 6—8).

Glasul înaripat al profetilor despre înfăptuirea păcii mesianice și-a prelungit ecoul pînă în zilele noastre. Mărețele lor viziuni de pace și de fericire a lu-

mii sînt mai actuale ca oricînd. În sens mai larg ele vizează și o pace internațională, în atmosfera căreia să se poată asigura o dezvoltare multilaterală a tuturor popoarelor, indiferent de poziția lor geografică și gradul lor de cultură și civilizație.

Sf. Părinți precizează că profețiile ce s-au făcut în acest sens vor deveni realități istorice. De acest lucru sîntem convinși astăzi, mai mult ca oricînd, mai ales că pe ordinea de zi a istoriei continuă să rămîna, ca problemă acută, dezarmarea generală și totală, pe care profeții au anticipat-o în viziunile lor.

Glasul profetilor constituie și un motiv de a înțelege mai adînc justetea dorințelor de mai bine

ale lumii contemporane, agitată mereu în căutarea unor principii pe baza cărora să-și poată clădi o pace trainică și o viață fericită, în care „să nu mai fie nici o nenorocire și nici un prăpăd” (Isaia 11, 9).

Pentru luptătorii păcii, glasul profetilor se prezintă ca un îndemn puternic de a lupta cu și mai multă energie împotriva intențiilor urzitorilor de moarte, care nu vor să cruțe omenirea de urmările îngrozitoare ale războaielor (Naum 3, 3; Ieremia 4, 23—25).

Glasul profetilor vădește cu aceeași forță și inconsistența diferitelor teorii ai căror apologeti vor să convingă lumea că războiul este veșnic, firesc, nece-

sar și inevitabil. Din viziunea profetilor rezultă tocmai contrariul.

Dezarmarea generală, cerință obiectivă și imediată a istoriei, este singurul mijloc real și eficient prin care se vor elimina pentru totdeauna războaiele de pe arena istoriei, singura cale care ar deschide largi perspective spre realizarea unei păci veșnice pe pămînt.

Slujitorilor Bisericii le revine sarcina de a alimenta sufletele credincioșilor cu optimismul viguros al păcii, îndemnîndu-i să lupte cu îndrăgire împotriva celor ce vor „să umple de ruine fața pămîntului” (Isaia 14, 21).

Vetre de spiritualitate ortodoxă românească:

Mănăstirea Coșuna-Bucovățul Vechi

La poarta vestică de intrare în fosta capitală a Băniei Olteniei, străjuiește de veacuri sfânta Mănăstire Coșuna-Bucovățul Vechi. Prin amplasarea ei, mănăstirea a constituit un loc prielnic pentru rugăciune și reculegere sufletească, un punct strategic pentru medievalul oraș Craiova și o măturie incontestabilă despre vechimea și continuitatea strămoșilor noștri pe meleagurile oltenice. Aici, s-au descoperit urme a numeroase sate și cetăți, în frunte cu *Pelendava* — capitala geto-dacilor peleni — fondată între anii 400-350 î. d. Hr. Despre ele, grăiesc peste veacuri, resturile de ceramică, monedele, vasele cultice și de uz casnic, precum și *Tezaurul traco-getic de la Craiova* și *Tezaurul de la Mofleni*. Din perioada cuceririi romane, dovezile continuă până în vremea noastră, cu Brazda lui Novac (sec. IV), morminte (sec. IV—V), așezări umane (sec. VI), monede (sec. VII), ceramică (sec. VIII—XI), amforioane (sec. IX—X), cimitire (sec. XII—XIV) etc.

Mănăstirea a fost zidită pe ruinele fostului castru roman *Pelendava*, construit probabil în timpul împăratului Traian (98—117), dar nu a purtat niciodată acest nume. De la început, în documente apare sub denumirea de „*Mănăstirea Coșuna*” sau de „*La Coșuna*”, toponim care a dat naștere la o serie de ipoteze și legende. După tradiția locului, aici coborau de la munte coșunarii, care împleteau toamna coșuri, pentru a le schimba pe grâu și porumb prin satele de cîmpie. După prima mare restaurare, a fost numită *Bucovăț*, de la moșta cu același nume, derivat din cuvîntul slavon buk (fag). Iar după zidirea Mănăstirii Bucovățul Nou, i s-a zis Bucovățul Vechi, pentru a nu se confunda între ele.

Inceputurile Mănăstirii Coșuna-Bucovățul Vechi nu sînt încă elucidate. *Pomenicul ctitoricesc*, redactat de Dionisie Eclesiarhul, menționează ca donator pe Basarab I Voievod, iar printre primii ctitori pe Basarab cel Tânăr (1477—1482) și Neagoe Basarab (1512—1521). Cert este că mănăstirea suferă grave stricăciuni în timpul conflictului dintre Mihnea cel Rău (1508—1509) și boierii Craioveștii. Totuși, viața monahală nu s-a întrerupt, deoarece, în vremea lui Radu Vodă Paisie (1535—1545), primește unele proprietăți; în anul 1565, i se fac unele reparații, iar în 1570, Doamna Ecaterina îi donează un clopot.

Primul document care menționează Mănăstirea Coșuna-Bucovățul Vechi datează din anul 1571. Tot atunci este atestat documentar și cel dintîi egumen, *Eftimie* (1571—1575). În timpul său, Mănăstirea a fost restaurată radical (1572) de marele ban Ștepan și de fiul său Pirvu, și aleasa ca necropolă a familiei.

O atenție deosebită acordă Mănăstirii Mihai Viteazul (1593—1601), domnitorul unirii tuturor românilor, de la care se păstrează mai multe documente referitoare la donații și moși. Sufletul său va rămîne mereu legat de acest sfînt locaș, unde și-a înmormîntat odraslele răpuse de moarte în fragedă copilărie.

În anul 1657, mănăstirea este vizitată de patriarhul Macarie al Antiohiei, însoțit de arhidiaconul Paul de Alep care va lăsa unele însemnări valoroase despre ea. Prin 1743 a fost prădată, iar în 1781 incendiată de circiaili. Probabil, sub egumenia lui Mihail (1783), s-au făcut unele reparații, întrucît în anul 1784 este vizitată de Patriarhul Avraam al Ierusalimului. Avariata din nou, în timpul luptelor cu turcii, egumenul Daniil (1789—1814) îi va aduce o serie de îmbunătățiri, redresînd-o și din punct de vedere economic.

Anii următori aduc alte urgii peste vechile ziduri ale mănăstirii: luptele

dintre turci și ruși (1828), revărsarea apelor Jiului (1834) și cutremurul din 1833 care provoacă prăbușirea clopotniței, a cupolei și a unor clădiri anexe. În aceste condiții, conducerea mănăstirii a fost preluată de arhimandritul Hrisant Penetis de la Hurez (1834—1852) care strămută obștea călugărilor pe malul opus al Jiului, zidind Mănăstirea Bucovățul Nou (1843), unde avea să funcționeze Seminarul teologic eparhial între anii 1848—1851.

După primul război mondial, biserica mănăstirii a fost restaurată în forma actuală de către Comisiunea Monumentelor Istorice, iar Episcopia încredințează stăreția vrednicului ieromonah Teofil Niculescu († 1977).

Din vechile clădiri, se păstrează numai biserica. Însă despre marea lor se poate face o imagine destul de fidelă din documentele epocii și din descrierile unor călători români și străini. Știm că marele ban Ștepan a zidit stăreția, bănia pentru sine, chilii pentru călugări, beciuri bolite și toate dependențele necesare unei mănăstiri înfloritoare. Paul de Alep a fost profund impresionat de „cupola înălțată” cu „galerie” și de monumentală fîntină din fața bisericii. Fragmentul de construcție descoperit recent denotă că aceste clădiri fuseseră zidite din cărămidă romană și mortar asemănător cimentului ca rezistență.

Biserica mănăstirii, cu hramul Sfîntului Ierarh Nicolae, a fost ridicată în timp record, de numai 65 zile (20 iulie—3 octombrie 1572). Ea face parte din monumentele bisericesti înscrise în „stilul muntenesc” sau „valah” din secolul al XVI-lea, caracterizat prin sinteza dintre elementele populare autohtone și cele bizantine. Liniile și formele sale sînt pe deplin armonizate. Paramentul, împărțit în două de brîul median în tur, este decorat cu două registre de frîde. Acoperișul, deosebit de artistic, are la bază o bogată cornișă, iar deasupra turla înaltă cu ferestre înguste.

Interiorul bisericii, împărțit în cele trei încăperi clasice: altar, naos și pronaos, specific cultului ortodox, păstrează pictura originală din secolul al XVI-lea. Despre ea, Cezar Bolliac spunea că „nu avem nimic în țară mai frumos și mai vrednic de păstrat”. Fresca din altar și naos a fost realizată în anul 1574, urmînd canonul erminiei bizantine. Pe perețele apusean al naosului sînt reprezentate membrii familiilor domnitoare: al Voievodului Alexandru II Mircea al Țării Românești și al fratelui său Petru Șchiopul al Moldovei. Acesta este primul monument de la noi din țară unde sînt înfățișate chipurile alăturate ale domnitorilor celor două provincii românești, constituînd astfel un preludiu al unirii lor, realizată în anul 1559.

Pictura din pronaos datează din perioada anilor 1579—1583. Ea constă în redarea tradițională a *Sinaxarului*, adică a sfîntilor din calendarul ortodox. Pe perețele apusean al pronaosului sînt portretele ctitorilor Ștepan și Pirvu, îmbrăcați în haine aurite, denotînd punctul culminant atins de clasa conducătoare a Țării Românești în a doua jumătate a secolului al XVI-lea.

În naosul bisericii, se găsește vestita Cronică murală de la *Bucovăț*, scrisă în 1574. Este singura cronică în limba slavonă din secolul al XVI-lea, oferind prețioase date despre familiile domnitoare din principatele românești ale timpului respectiv.

Din anul 1949, în incinta Mănăstirii Coșuna-Bucovățul Vechi funcționează Seminarul teologic mitropolitan „Sfîntul Grigorie Teologul”, transformînd acest străvechi locaș de rugăciune și într-o vatră de cultură teologică, pentru formarea viitorilor

slujitori ai sfîntelor altare din Mitropolia Olteniei. Încă de la început, mitropolitul Firmilian (1901—1972) a luat inițiativa extinderii clădirilor din jurul bisericii. Astfel, în 1950 au început lucrările la noul dependinț, sub directa supraveghere a directorului Seminarului Arhim. Teofil Niculescu (1949—1954). Atunci s-au ridicat în partea de răsărit a bisericii două săli mari de clasă și paraclisul cu o monumentală poartă la intrare. În anul următor, s-a prelungit spre apus corpul de case dinspre nord-est. În 1954 s-a pus piatra fundamentală a clădirii din latura de sud, cu două etaje și subsol, zidită în timpul directorului Arhim. Bonifatie Podoreanu (1954—1959).

După înzestrarea Seminarului teologic cu cele necesare unei bune gospodării, grija conducerii Eparhiei s-a orientat și spre locașul bisericii, devenită acum paraclis pentru practica liturgică, omiletică și de muzică bisericească a elevilor. În vara anului 1970 a fost recondiționată pictura, scoțîndu-se la iveală valoroasa frescă din secolul al XVI-lea, de către pictorul Traian Treștioreanu.

Sporirea continuă a numărului elevilor face tot mai neîncăpător spațiul locativ al Seminarului. De aceea, în anii 1971—1972 se întocmesc proiectele pentru construirea unui locaș modern, ale cărui proporții și stil să se armonizeze cu arhitectura bisericii mănăstirii. Pe baza lor, în timpul păstoririi înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist (1973—1977), la 12 aprilie 1976 a fost așezată piatra fundamentală a noului clădirii.

Preludiu conducerii Mitropoliei Olteniei înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nestor (1978), a depus eforturi noi pentru terminarea lucrărilor începute. În consecință, Seminarul teologic și-a început cursurile școlare chiar în toamna anului 1978 în noua clădire. Ea dispune, potrivit celor mai avansate norme și principii didactice și pedagogice de toate cele necesare. Semnificația acestor eforturi, precum și perspectivele de viitor sînt bine surprinse de înalt Prea Sfinția Sa în cuvîntarea rostită cu prilejul hramului școlii din 1979: „Tradițiile de cultură teologică din părțile Olteniei sînt străvechi, ele dăinuind încă din timpul Sfîntului Nicodim, vrednic ctitor al mănăstirilor Vodița și Tismana, sub oblăduirea cărora au înflorit și școli eclesiastice. În timpurile mai noi, aici, în Mănăstirea Coșuna-Bucovăț, și-a desfășurat activitatea Școala seminarială înființată de Sfîntul Calinic de la Cernica, așezămînt a cărei continuitate o avem, precum se vede, cu unele întreruperi, pînă în zilele noastre. Acum, cînd am pornit în al IV-lea deceniu de activitate, avem încredere în puterea lui Dumnezeu și în harul ce-l revărsă peste noi, că, și de aici înainte, acest Seminar, împreună cu celelalte, își va îndeplini misiunea sa”.

În ultimul timp, mănăstirea împreună cu Seminarul teologic au fost vizitate de numeroase personalități din țară și de peste hotare. Dintre ele amintim pe Săntăcitatea Sa Elias al IV-lea, Patriarhul Antiohiei și al Intregului Orient, însoțit de Patriarhul Justinian al Bisericii Ortodoxe Române, cu o înaltă suită de ierarhi din ambele Biserici (25 octombrie 1975); Eminența Sa Merwyn Stockwood, Episcopul Londrei de Sud (14 ianuarie 1977) și Reverendul Liubomir Mirejovsky, Secretar general al Conferinței Creștine pentru Pacea (11 iunie 1980).

Astfel, Mănăstirea Coșuna-Bucovățul Vechi ocupă un loc de frunte între ctitoririle înaintașilor noștri, desfășurîndu-și astăzi misiunea în condițiile specifice vremurilor pe care le trăim.

Arhim. Veniamin Micle

„Deșteaptă-te tu care dormi”

(Efes. 5, 14)

PĂCAT — RIDICARE

La prima auzire pare ciudată această strigare pentru deșteptare, pe care o face Pavel Apostolul către cititorii scrisorii sale, aflători în Efes. Vom vedea, însă, că această strigare are totuși înțelesul ei. Păcatele pot fi de mai multe feluri și de greutate deosebite. În primul rînd deosebit păcatele ușoare de moarte, pentru că aduc cu sine moartea sufletului omenesc. Cu toate că ele nu pricinuesc distrugerea sufletului nostru nemuritor, nu pricinuesc desființarea sau stingerea lui, li se spune păcate de moarte, din cauză că răpesc sufletului harul cel ceresc, care duce la viața cea veșnică fericită a raiului.

Aceste păcate despoaie sufletul omenesc de veșmintul nestrăcătării, de curățenia aleșilor, a slujitorilor lui Dumnezeu. Ele răpesc sufletului talanții înmulțiți întru răbdare, cu nădejdea răsplătii de intrare în bucuria fără de sfîrșit a Împăratului Judecător. „Bine, slugă bună și credincioasă... intră întru bucuria Domnului tău” (Matei 25, 21, 23).

Creștinul bun rîvnește la această scumpă invitație și ocolește din răspuneri păcatul greu, păcatul de moarte. Mintuitorul Hristos, pe cei ce săvîrșesc păcate de moarte i-a numit cu numirea de morți, cînd a zis către unul din ucenicii Săi: „Lasă morții nostru de acasă, legea trupului, legea firii noastre stricate. Al doilea adversar, este îngerul întunerului. Al treilea este vecinătatea cu oamenii pătimiși, prizonieri ai păcatului și partizani ai morții.

Lucrarea de înviere, săvîrșită în botez într-un mod grabnic și absolut, pe planul tainic al îmbrăcării omului cu Hristos cel din ceruri, trebuie să se desăvîrșescă și să se statornicească în osteneala noastră, în mod treptat și neconținut pe planul cel pămîntesc al lumii celei vechi, în care omul rămîne, totuși, confundat cu firea lui stricată în parte. Cu alte cuvinte, omul înviat de drept avînd un început frumos de înviere, trebuie să învieze de fapt dînd morții, zi de zi, pe omul cel vechi al stricăciunii, care stăruiește să dăinuiește în ființa noastră.

Așa se explică povăța stăruitoare a sfîntului apostol Pavel la înfrînare, la cumpătare, la dirigenție în stăpînirea de sine, către toți cei botezați, fără deosebire. Le cere cu strănicie să se arate de fapt ceea ce sînt de drept, să fie ființe noi, demne, vrednice de laudă și de imitare. În epistola către Coloseni și epistola către Romani, își începe îndemnul de înnoire, folosînd cuvîntul crud de „omorîre”. Astfel scrie: „De aceea omorîți mădulele voastre — ale omului pămîntesc: desfrînarea, necurăția, patima, pofta rea și zgîrcenia, care este o închinare la idoli. Pentru unele ca acestea se pornește minia lui Dumnezeu peste fiii neascultători. Din numărul lor erați și voi odinioară, cînd trăiați în aceste păcate. Acum deci, lepădați și voi toate acestea: minia, iuțimea, răutatea, defăimarea, cuvîntul de rușine din gura voastră. Nu vă mințiți unul pe altul, fiindcă v-ați dezbrăcat de omul cel vechi împreună cu faptele lui, și v-ați îmbrăcat cu cel nou, care se înnoiește spre deplină cunoștință, după chipul Celui ce l-a zidit” (Colos. 3, 5—10).

De aceea omorîți mădulele voastre — ale omului pămîntesc: desfrînarea, necurăția, patima, pofta rea și zgîrcenia, care este o închinare la idoli. Pentru unele ca acestea se pornește minia lui Dumnezeu peste fiii neascultători. Din numărul lor erați și voi odinioară, cînd trăiați în aceste păcate. Acum deci, lepădați și voi toate acestea: minia, iuțimea, răutatea, defăimarea, cuvîntul de rușine din gura voastră. Nu vă mințiți unul pe altul, fiindcă v-ați dezbrăcat de omul cel vechi împreună cu faptele lui, și v-ați îmbrăcat cu cel nou, care se înnoiește spre deplină cunoștință, după chipul Celui ce l-a zidit” (Colos. 3, 5—10).

Cînd Domnul vestește că a și sosit ceasul învierii morților, noi trebuie să înțelegem că El s-a gîndit la vremea de trezire a păcătoșilor la pocăință și îndreptare a vieții către curățenie și către mîntuire, vreme sosită odată cu venirea și harul lui Hristos.

Pe temeiul acestei asigurări, toți ucenicii adevărați ai lui Mesia pot spune ei înșiși, odată cu sfîntul apostol Ioan care a scris acestea: „Noi știm că am trecut din moarte la viață...” (I Ioan 3, 14).

Cu nimic mai prejos decît Ioan apostolul, marele Pavel le face cunoscut celor din Efes unele ca acestea: „Dar Dumnezeu, care este bogat în îndurare, pentru dragostea cea mare cu care ne-a iubit, măcar că eram morți în greșelile noastre, ne-a adus la viață împreună cu Hristos — prin har sînteții mîntuiri — Dum-

fel. Cenușa i-au furat-o din vatră fiindcă era mai fierbinte, pămîntul i l-a cîmpit marea moșie fiindcă era mai roditor, vitele i le-au răpit pentru biruri, oștiri și burți străine. Pînă și de bucuria copiilor l-au lipsit adeseori.

Dar a venit și ziua Revelației, a Descoperirii. Mioară scumpă, Ziua cunoașterii, a descături-

Păstorul mioritic

șării i-a deschis ochii și s-a făcut lumină în jurul său. Păstorul mioritic a înțeles că în spatele său se unelțește moartea, că tenebrele adîncului i-au sugrumat tovarășii, l-au condamnat la neființă. Dacă pînă aci voievodul român iertase jafurile craiului pribeg din părțile limitrofe ale țării sale, dacă exprimase cu înțelepciune, înțelegere și răbdare: „— Îl primim ca pe un frate, fiindcă este om străin și are nevoie de multe!” de acum lucrurile trebuiau să intre pe un alt făgaș.

Omul din Carpați și de la Dunăre nu a fost niciodată un îngenunchiat al soartei. A găsit întotdeauna, mai devreme sau mai târziu, momentul prielnic să-și arate bărbăția, să-și apere ființa. A strîns în el țaria munților, a smetia brazilor, zbugiumul apelor

și bogăția cîmpiilor. Și-a ridicat capul către cer, către soare și văzduh, a respirat adînc aerul țării, făcînd un semn cu mîna pe frunte și pe piept, ca un vrăjitor al vieții, a sărutat pămîntul cu patimă și a zis „Fie ce-a fi!”

Nimeni și nimic nu l-au mai putut opri. Cătușele lui Prometeu să-l fi înlănțuit și tot ar fi căzut neputincioase. Cu barda ridicată deasupra tuturor mișeiilor și mișeliilor vieții și-a scris cronica. S-a bătut cu furtunile aduse din toate patru vînturile, dar n-a pierit, ci a ieșit învingător. Împărați și imperii vestite, care cutremuraseră lumea cu teroarea lor au învățat bine care ne sînt hotarele. Fiecare brazdă pe care au vrut să ne-o răpească i-a costat scump. Toți ca unul și unul ca toți, umăr la umăr, platoșe de piepturi arzînde, români au stăvilit puhoaietele și au izbucnit ca tunetul: „Pe aici nu se trece!”

Generații după generații se vor scurge pe acest pămînt, dar ori de cite ori străinii vor vrea să năvălească încoace își vor aminti cu groază că aici se află și Posada, și Călugărenii, și Războieni, și Mărășești, și Mărăști, și Oituz și alte nenumărate candelă aprinse ale aducerilor aminte. „Și de-o fi” să mai îndrăznească și atunci vor afla repede că sînt aceleași și locurile, și oamenii, și sîngele și duhul lor...

(Continuare din pag. 1)

mai multe, / Mîndre și cornute”, trezește ura. De cele mai multe ori fieri meschine, incapabile de a înțelege procesul creator, de a persevera ele însele spre depășire și autodepășire, recurg la acte, uneori duse pînă la sadism, pentru a anihila ceea ce înseamnă progres, realizare. Legea junglei și dreptul forței încearcă să nimicească uneori forța dreptului. Nicăieri în altă parte această idee nu-și găsea un mai profund ecou ca în părțile noastre, fie raportată la nivel de popor, de neam, fie de individ.

Veacuri de-a rîndul, din toate cele patru vînturi au năvălit nepoftiții oaspeți și ne-au răpit pămîntul și apele. Ne-au hăituit străbunii, ne-au jefuit bruma de străbună, ne-au dărîmat casele și bisericile, ne-au ars holdele și pădurile, ne-au secătuit de comori munții și apele. În nemernicia și pribegia lor le-au pustii la ai noștri vetrele, le-au profanat altarele, femeile și sufletele. Și toate acestea fiindcă românii aveau „oi mai multe, / Mîndre și cornute”. Țăranul român, adevărat creator al acestei nestemate, a fost răstignit pe brazda pămîntului și l-au bătut amarnic stăpînii, nevoile și necazul. El a știut să sufere și să rabde cînd a trebuit, fie că l-a chemat Doja, fie Horea, sau Tudor, sau alt-

† TEOFIL

Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului

Cum l-am cunoscut pe Onisifor Ghibu

Sînt oameni care exercită asupra semenilor lor nu numai o impresie deosebită, ci și o influență benefică, ce nu se poate uita pentru toată viața.

În rîndul acestor oameni care au exercitat o influență puternică asupra mea îl socotesc — în ceea ce mă privește — pe Onisifor Ghibu.

Întîlnirile mele cu acest om de excepție sînt rare, ca niște fulgere care străbat văzduhul, ale căror lumini nu se pot stinge.

Prima a fost în anul 1934, pe cînd eram student la Academia Teologică din Sibiu. Fiind președintele studenților, țineam ședințe în care tinerii teologi își încercau puterile și vocația literară, dar mai ales se străduiau să-și modeleze sufletul, viața, pentru misiunea ce le era în față.

La una din aceste ședințe a fost chemat și Prof. Onisifor Ghibu care ne-a vorbit despre caracter, formarea și valoarea lui în viață. A vorbit cu atîta putere și convingere, încît ni se părea că atunci se punea pentru noi temelia acestui edificiu, atît de necesar. Drept mulțumită i-am propus să fie în rîndul „președinților de onoare” ai societății noastre. Ceea ce a primit cu bucurie.

A doua întîlnire a fost și mai zguduitoare. Era congresul studenților de la Băile Herculane. Tineretul țării era atunci aplicat și îndrumat pe o cale greșită călăuzită de fanaticism. Profesorul Onisifor Ghibu era înstrătat de această abatere a tineretului. Era foarte îngîndurat de soarta lui. El nu vedea cu ochi buni acest drum și făcea tot ce se putea spre a-l abate de la rătăcire.

Dragostea lui față de tineret nu l-a putut lăsa indiferent să vadă ce se întîmplă acolo. Auzind cîteva lozinci petardante și văzînd cîteva scene groaznice — minate de ură — m-a luat de

mîna și mi-a zis: „Să mergem. Aici nu e locul nostru”. M-a luat cu mașina și am mers pe la Caransebeș. Am vizitat pe bătrînul director al seminarului și ne-am întors la Sibiu. N-a vorbit aproape nimic tot drumul. Se putea însă vedea pe chipul lui neliniștea și întristarea față de viitorul tineretului.

Ultima întîlnire am avut-o cu Prof. Onisifor Ghibu la Brașov. Iată că anul nu-l mai știu. Poate că membrii familiei îl știu. Eram preot în Brașov. Într-o zi m-a căutat Prof. Onisifor Ghibu. Era trist. Foarte îndurerat. Unul din fiii săi avuse un accident și a murit. M-a chemat la înmormîntare. Tot timpul a stat lîngă sicriu ca o stană de piatră. Nu am văzut nici o lacrimă curgînd din ochii lui, dar am simțit cum îi plînge inima.

Am avut înaintea mea un om de neînvinș.

Ne-am despărțit. Am înțeles că și într-o asemenea împrejurare ucenicul are ce învăța de la dînsul.

Îmi mai aduc aminte și acum de o vorbă a lui. Vorbînd despre o personalitate ecleziastică a vremii, cuvintelor mele de admirație le-a răspuns: „Pomul mare are și umbră mare”.

Aceste amintiri mi le-a trezit lectura cărții: „Nu din partea aceea” apărută în editura Eminescu, 1985, prin strădania urmașilor, cu un studiu introductiv de Vasile Popeangă și cu o strălucită prefață de Nadia Nicolescu, care pun încă odată în lumină personalitatea prodigioasă a lui Onisifor Ghibu, iubirea lui de neam și de așezăminte prin care se clădește dăinuirea lui.

Munții mari se văd mai bine de la depărtări mai mari.

† VASILE
Episcopul Oradiei

Vasile Stroescu și „ASTRA”*

La 15 aprilie s-au împlinit șazeci de ani de la stingerea mecenatului Vasile Stroescu, om de cultură, care a sprijinit într-un mod aparte propășirea culturală a românilor transilvăneni, la începutul acestui secol. În cîțiva ani, mîrînia sa devenise legendară în urma sumelor imense dăruite învătămintului (peste 300.000 de coroane consistoriilor din Blaj și Sibiu, iar alte 300.000 de coroane în vederea construirii unor edificii școlare cum ar fi Școala de fete din Arad, Gimnaziul din Brad, Academia teologică din Sibiu — la fiecare cite o sută de mii —, la care s-au adăugat alte daruri de zeci de mii de coroane. Generozitatea sa se explică prin dragostea nemărginită față de țărani, așa după cum reiese dintr-o scrisoare publicată în „Telegraful Român”. „... Mai ales cînd văd, pe scrisori, iscăliturile țărănilor făcute de mîini zdravene, voinice, trudite de muncă, dar tremurînde, nesigure, ca de copil slab și fără de ajutor, la scris, apoi cu o deosebită mulțămire sufletească, după puțință, le împlinesc cererile. Pe unele scrisori cite două șiraguri de asemenea iscălituri — întregi pomelnice. Sgîriiturile acelea îmi spun mai mult decît toate vorbele cele mai elocventele! Ele îmi spun de nevoile, necazurile, asupririle și nedreptățile, cite le-a îndurat nenorocitul popor în curgerea de veacuri! De la dinșii totul s-a luat, dar în schimb nu li s-a dat nimica”.

Datorită munificenței sale, în anul 1910, Asociația pentru literatură română și cultura poporului („Astra”) l-a ales la adunarea generală de la Dej membru onorar. De remarcă că în momentul propunerii publicul l-a ovăționat minute în șir deși mece-

* Anul acesta se împlinesc 125 de ani de la fondarea Astei.

natul nu se afla de față. De altminteri, V. Stroescu a fost de o modestie rar întîlnită, neplăcîndu-i publicitatea și elogiile.

Din aceste motive, în 1911, vine incognito la Sibiu, pentru a-l cunoaște pe O. Goga, înscrind-se la hotelul Împăratul Romanilor cu numele de Vasile Vasilievici din Lemberg. În acel moment „poetul pămîntului nostru nu se găsea în oraș, vizitîndu-l numai pe mitropolitul I. Mețianu și Partenie Cosma, directorul băncii „Albina”. Abia a doua zi, după plecare, publicul sibiuan a aflat despre vizita sa.

În anul următor (1912) a participat la adunarea generală a Astei desfășurată la Sibiu, participînd la toate manifestările prilejuite de sărbătorirea a o sută de ani de la nașterea lui George Barițiu, fost președinte al Asociației și al Academiei Române. Iată cum relata un contemporan simpatia ardelenilor față de Vasile Stroescu: „... deși dorea să nu i se facă ovațiuni n-a putut scăpa de ele, pentru că nu era posibil omeneste să nu izbucnească cu putere elementară simțul de grație al tuturor românilor, văzînd în mijlocul lor pe acest om fenomenal”. La această adunare generală a Asociației, președintele Astei, Andrei Bărseanu, declara „că se simte foarte fericit a putea saluta și pe marele mecenat Vasile Stroescu. La auzul acestui nume publicul aplaudează cu tărie și îndelung pe marele bărbat, care abia acum e observat de lume, după ce d-l președinte s-a întors cu privirea spre dînsul”.

Din anul 1911 odată cu donația lui Vasile Stroescu în valoare de 50.000 de coroane destinată înființării băncilor populare, Astra dă amploare acțiunii cooperatiste, de tip capitalist. Inițial Asociația transilvană își propusese să extindă toate formele cooperatiste, însă la opoziția lui Stroescu, care amenința cu retragerea sumei donate, s-a acordat prioritate băncilor populare. La propagarea cooperatiei un rol deosebit au jucat conferențiarul agronomic Aurel Cosciuc și cel cooperativ, George Stoica, și după acesta Nicolae Iancu. Se preconiza ca în fiecare comună să existe o bancă populară, ele urmînd să constituie baza celorlalte forme cooperatiste, idee susținută de V. Stroescu cu multă ardoare. Iată ce spunea A. Bărseanu la adunarea generală a Astei din 1912, referitor la cooperatie. „Îndeosebi în ce privește organizația eco-

nomică a țărănimii noastre avem un îndemn cît se poate de prețios din partea celui bărbat, pe care parcă însăși providența l-a trimis în ajutorul poporului nostru... întreit de mare în modestia sa, care este domnul Stroescu. Numai prin darurile sale, în adevăr princiar și-a cîștigat acest mare bărbat un titlu de recunoștință vecinică a poporului nostru, ci tot așa de mult a căutat să ne stea întru-ajutor prin sfaturile sale binevoitoare, îndemnîndu-ne să ne interesăm de aproape de păturile largi ale poporului nostru, să le ușurăm greutățile vieții, organizîndu-le economicște, să le ridicăm la o viață mai conștientă și mai neatîrnată, să-i învățăm pe țărani noștri a fi oameni de sine stătători și să nu-i lăsăm a ajunge cerșetori. Problema aceasta este poate cea mai însemnată care bate la porțile instituției noastre și îndeobște ale tuturor factorilor chemați să îngrijească de înaintarea poporului”.

Pentru răspîndirea culturii în masele largi populare V. Stroescu a donat 25.000 de coroane, ca să se cumpere cărți de popularizare, în vederea fondării a 3000 de biblioteci sătești. Pentru tipărirea broșurii lui I. Agribiceanu, Tușa Oană, a mai trimis 1000 de coroane.

V. Stroescu năzuia ca în fiecare comună, cît de mică, să existe o bancă populară pentru necesitățile economice, iar pentru cele sufletești să fie o bibliotecă, ambele îmbinîndu-se într-un tot armonios.

În vederea sprijinirii meșteșugurilor artistice, V. Stroescu a dăruit 10.000 coroane, sub formă de burse, pentru învățarea în străinătate a dantelăriei și artei prelucrării lemnului, iar după absolvire foștii bursieri să devină instructori, instruindu-i și pe alții. Acțiunea pornită promițător a fost întreruptă de primul război mondial.

Donațiile acordate Astei, de Vasile Stroescu, s-au ridicat la circa 90.000 de coroane, o sumă imensă pentru acea vreme, avînd nu numai un rol economic, ci și unul moral, în lupta desfășurată de ardeleni pentru păstrarea ființei lor naționale. Prin modestie, generozitate și întregul său comportament, V. Stroescu ocupă un loc aparte în lupta românilor transilvăneni pentru dreptate socială și națională.

În istoria zbuciumată a românilor actele de mărinimie ale mecenatului Vasile Stroescu rămîni înscrise cu litere de aur în letopisețul devenirii națiunii noastre.

Mihai Sofronie

CETATEA DEVEI — loc de mucenicie ortodoxă

Cetatea Devei situată pe un virf de deal, înalt de 371 m deasupra mării și 184 m deasupra orașului (se află chiar în vatra urbei), constituie fără îndoială o adevărată podoabă a municipiului.

Pentru trecutul ei multiseclar a fost declarată monument istoric iar dealul pentru bogăția și raritatea vegetației — monument al naturii.

Originea cetății este învăluită de legende și istorie. În orice caz este foarte străveche și este sigur că fortificații pe acest deal au existat încă din epoca preistorică, apoi din cea dacică și romană, precum și din evul mediu.

Primul document scris cunoscut despre Cetatea Devei este de la 1269 și de atunci numele și existența ei apare în multe documente. În cursul evului mediu Cetatea Devei joacă un rol însemnat, multiplu și variat în istoria Transilvaniei.

Reședința voievodală sau a vicevoievozilor, ea participă uneori la luptele pentru domnia țării sau stăpînirea de moșii. Ea a fost și închisoare temută, în care au robii regi, nobili nesupuși, iobagi răsculați sau luptători pentru credința lor religioasă, iar citeodată loc pentru importante bătălii. În două rînduri a fost deținătoare a coroanei ungare. Ea devine uneori dar de împăcare între adversarii la domnie sau ca dar de nuntă domnească, iar alteori măreț catafalca regelui Zapolya sau loc de pază a tezaurului reginei Izabela. Toate acestea și multe altele au făcut ca Cetatea Devei să se înscrie în paginile zbuciumatei istorii a Transilvaniei.

Din multiplele roluri avute de cetatea Devei, noi reținem acum pe cel de închisoare pentru românii care luptau pentru credința strămoșească.

În adevăr în temnițele cetății Devei au fost închiși, bătuți și înfomețați zeci și sute de români

care nu voiau să-și lepede credința lor strămoșească ortodoxă. Mulți țărani, dascăli, preoți și călugări români au zăcut și unii au murit în temnițele acestei cetăți.

Pe la mijlocul sec. XV, poate aici a fost închis și episcopul ortodox Ioan de Caffa, care rezida în orașul Hunedoara și sfința preoți în ținuturile hunedorene, despre care apoi nu s-a mai știut nimic.

Documentele vremurilor și excelenta lucrare a prof. Silviu Dragomir „Istoria dezrobirii religioase a Românilor din Ardeal în sec. XVII și XVIII”, Sibiu, 1920, arată pe mulți dintre cei închiși la Deva.

Amintim pe călugărul Visarion, vajnicul răscolitor al Românilor ardeleni de la Dobra și pînă la Sibiu în anul 1744 care fiind arestat la Sibiu, a fost înțemnițat în cetatea Devei, de unde apoi a fost dus cu o mare escortă militară la o închisoare din Austria. De asemenea a fost închis în cetatea Devei, Popa Ioan Popovici de la Galeș, sat în jurul Sibiului, un adevărat mucenic al ortodoxiei și care și el a pierit după zeci de ani într-o temniță austriacă.

Au mai fost închiși aici și preoți tineri care fuseseră pentru sfințire la episcopi din Țara Românească, precum și mulți locuitori din orașul Deva și țărani din jurul Hălmeagului, care nu voiau să treacă la catolicism.

Pentru toate acestea și multe altele cunoscute sau necunoscute de istorie, putem spune cu dreptate că cetatea Devei a fost un adevărat loc de mucenicie ortodoxă.

Se cuvine deci să se cunoască și să se păstreze în memorie aceste fapte și suferințe ale strămoșilor noștri pentru credința ortodoxă și care s-au petrecut chiar în cetatea din municipiul nostru.

De altfel în temnițele cetății Devei, au zăcut și oameni de altă

credință religioasă, cum a fost David Francisc, primul episcop al bisericii unitariene din Ardeal, care aici a murit în anul 1579, fapt înscris pe o placă vizibilă, chiar în celula temniței din cetatea Devei.

Dacă mucenicia ortodoxilor nu este consemnată pe nici o placă pentru că ar fi fost necesare multe astfel de plăcuțe, din celele temniței cetății Deva, ea trebuie totuși să rămînă în conștiința credincioșilor de azi și a celor de mâine.

Dr. Victor I. Șuiaga

„Nu există înviere decît în pămîntul patriei tale”

Sînt oameni, lucruri și fapte cari nu pot fi uitate. Sînt amintiri ce se prefac uitate dar deodată se întorc din drum, o iubire mai adîncă le scoate în lumină. Sînt suflete mîncate de plîns, împovărate de dureri, de nedreptăți, tăcute ca iarna, acoperite de rugina nepăsării și care primesc într-o clipită o lucire de iocane, un răsădit de clopote, o răbufnire de ziua. E ca și cum cenușa a ațîțat flacăra, e ca și cum gheața a alimentat focul. Un astfel de suflet, un astfel de om a fost episcopul Ioan Inochentie Micu care a trăit în devisa „Fiat-Justitia”, să se facă dreptate poporului român și care a căzut pradă intrișurilor dușmanilor săi trebuind să adoarmă în Domnul în pămînt străin cu nostalgia Transilvaniei în sufletul său, ca un surghiunit.

Episcopul Ioan Inochentie Micu, fiu de țărani, a văzut lumina zilei în Sadu, din preajma Sibiului. S-a născut în anul 1692 într-o comună frumoasă, pe un pămînt cu suris de floare, cu foșnetul de mătase al pădurii de brazi, cu văzduh ce cîntă pe viori de soare. În copilărie era cunoscut de consătenii săi ca un băiat mut. Odată se juca cu mai mulți copii de vîrsta lui „de-a cloșii” (cloș se numește trunchiul de brazi). Unii dintre copii sloboziau lemnișoare pe apă, iar el stătea singur la „creplă”

(opritoare). Deodată „crepla se rupse și Ioan cuprins de spaimă începu să strige către tovarășii săi de joc: „Haideți, că s-a rupt crepla”. Aceștia au rămas toți uimiți auzindu-l că vorbește.

Odată veni Ioan cu tatăl său la țîrgul Sibiului cu un car de lemne. Un călugăr îl văzu și zise tatălui său: „Dă-mi-l mie, ca să-l învăț carte!” Tatăl răspunde, că băiatul nu va fi bun de școală, deoarece e cam mut. Ioan însă îndată aruncă biciul în car și zise: „Tată, eu mă duc. Așa s-a și întîmplat. A fost un băiat tare silitor la învățătură, bun și cuminte. A tot învățat carte pînă la vîrsta de treizeci și șapte de ani, cînd a ajuns episcop. Ca episcop sfințit s-a dus la Viena și a cerut de la împăratul, să împlinesc toate făgăduințele, cite s-au făcut — la 1700 — preoților și credincioșilor, care au trecut la uniație.

Ca să poată lupta și cu domnia din dieta Ardealului pentru cîștigarea drepturilor politice, ceru și primi la 1732 scaun și drept de vot în dieta ardeleană.

Episcopul Ioan Inochentie Micu înțelegînd cît de greu este, să abată cineva poporul român de la credința străbunilor săi, nu a prea făcut silă credincioșilor ca să treacă la uniație. Ca o dovadă vizitînd pe românii din Șcheii Brașovului, aceștia îl primiră cu împotrivire nevoind să-i plătească obișnuita dare vlădicească și

spunîndu-i hotărît, că ei cu nici un preț nu vor să-și părăsească credința. Atunci episcopul mîhnit a depus cheile bisericii la picioarele bătrînilor zicîndu-le: „aci vi-s cheile, țineți-vă slujbele bisericesti ca mai înainte și cinștiți pe mai marele vostru”. Altădată s-a dus la Sălișteța Sibiului, în „Satul cel Mare” al Mărginenilor. Dar poporul văzîndu-l însoțit de un canonic, n-a voit să intre în biserică, ci a început a murmura și a striga de afară: „Ce caută acest popă catolic în biserică noastră? Episcopul a trebuit să plece și de aici cu inima grea.

Ioan Inochentie Micu fusese chemat în 1744 la Viena, de unde nu s-a mai întors niciodată în patria sa, fiind nevoit să apuce calea grea a exilului. Petru Maior relatează că printre învinuirile ce se aduceau acestui prelat luminat era faptul că „întărta pe norod”, că a îndemnat poporul să ceară „privilegiu mari și scu-tințe” și că a permis să „se cetească în biserică, cărți la neuniți tipărite”. De la Viena Ioan Inochentie Micu pleacă la Roma cu gîndul, că papa îi va da ajutor. Dar papa l-a lăsat pradă potrivnicilor săi. A trăit acest episcop în mare mizerie pînă la 1768 cînd a murit și a fost în-

Prof. Ștefan Tascianu

(Continuare în pag. a 6-a)

Nicolae Tonitza este primul copil din cei șase, văzând lumina zilei la 13 aprilie 1886, într-unul din târgurile Moldovei — Birlad. După absolvirea claselor primare în orașul Birlad, unde s-a evidențiat totdeauna ca „cel dintîi la desen”, la îndemnul și cu sprijinul material al unui unchi dinspre mamă, urmează gimnaziul și apoi, prin examen de admitere, este declarat reușit la „Școala” și mai târziu „Academia de belle-arte” din Iași. De la părinți, datorită situației precare materiale, n-a primit nici cel mai mic ajutor și nici măcar înțelegere față de dragostea și chemarea sa pentru desen. Începe să deseneze, așa cum singur va mărturisi, de la vârsta „cînd prinzi a sta copăcel”, cînd cu o așchie de cărbune „mizgileam ușile, dușumele, proștirile de la paturi, pereții și fețele de masă”. Ce vor fi constituit orele de teorie la belle-arte, pentru tânărul elev, e greu de ghicit, dar ceea ce se știe cu precizie, e că orele de practică în atelierul profesorului Gh. Popovici, erau pentru Tonitza un adevărat „calvar”, deoarece respectivul dascăl era o fire închisă și posomorâtă, neîncrezător în aptitudinile ucenicilor, pe care îi ținea la distanță, umilindu-i și tăindu-le avîntul creator. Chiar directorul școlii Em. Bardasare, care înlocuia uneori pe Popovici la școală, încuraja pe elevi, cu vorbe ca acestea: „Ei Tonitza, ești ca un cal nărăvaș. Ai trebuință de chingi serioase, că altfel o iei razna”; iar Popovici pe de altă parte îi reproșă: „Lucrezi de mintuală Tonitza! Începi bine și sfîrșești rău! Nu finisezi nimic, parcă ai fi Grigorescu! Ai să rămîi în urma tuturor! Nu te lăsa după Băncilă!” Tonitza voia originalitate, nu imitație, ceea ce-i atrăgea atenția și disgrația cadrelor. Mereu nemulțumit și revoltat de condițiile în care trăiau cei mulți, Tonitza va îmbrățișa chiar din primii ani ai școlii de la Iași, țelurile revoluționare ale proletariatului. Pentru aceasta, în ultimul an de studii la Iași este obligat să părăsească școala. Pleacă în Italia și de aici în Germania la München, unde va urma cursurile celui mai exigent profesor, Hugo von Habermann. În timpul liber vizitează muzeele orașului și se îndrăgostește de operele vestitilor artiști Velasquez, Tizian, Daumier etc. Acum la München, pentru a putea fi roștit în diferite limbi de către colegi, își scrie pentru prima dată numele cu „tz”, adică Tonitza. Întors în țară, în 1913 se va căsători cu Ecaterina Clinescu, căsătorie din care vor rezulta trei copii: Catrina, Petru și Irmie (Titii sau Mica). Abia de aici încolo începe el lupta serioasă cu neajunsurile vieții de fiecare zi. Cetățean cu o conștiință socială autentică, intelectual de mare distincție, critic de artă cu înțuiți exacte, profesor, grafician, literat, gazetar, pictor cu însușiri și înțelepciuni multiple, Nicolae Tonitza va fi unul dintre „cele mai proeminente personalități ale vieții culturale ale vremii”. Artă și scrierile lui însă, vor fi o permanentă luptă cu lipsurile și neajunsurile celor mulți. Căci „ce fel de dreptate este aceasta — se întreba pictorul. Ce fel de libertate? Dreptate numai pentru cei puțini, care stăpînesc puterea și bogățiile țării. Libertate? Da, pentru muncitorii libertate de a muri de foame”. Și tocmai de astfel de libertate nu va duce lipsă nici autorul celor spuse. „Foamea rupea din el — își amintea un amic al său, zi de zi în întregi de viață.” Găsindu-l pe timp de iarnă, pietind într-o cameră cu desăvîșire neîncălzită, Gala Galaction, îi întreabă: „Nu faci foc niciodată?” Ba da, răspunde Tonitza, dar numai atunci cînd am lemne. Trebuie remarcat și faptul că marele artist n-a avut niciodată atelier de lucru, ci picta în camera în care locuia și gătea. În ianuarie, 1934 Tonitza scria: „Trudesc pînă la 3—4 dimineața la masa de lucru într-un frig ce pătrunde prin ferestre și dușumele și prin pereți, cere-mi cuprinde și-mi strînge oasele bolnave, ca într-un clește de gheață... Ziua merge cum mai merge, fiindcă am impresia că lumina mă încălzește, însă noaptea o duc greu de tot.” Specula imobilelor și a sălilor de expoziții era o altă problemă spinoasă pentru punga săracioasă a lui Tonitza, înscris în cei 40 de ani, de la plecarea din Birlad, cu excepția anilor de studii petrecuți în străinătate, pictorul și familia sa, au fost nevoiți să schimbe, nu mai puțin de 31 de adrese la care a locuit vremelnice, mai mult sau mai puțin. Ceea ce explică însă, în mare parte sărăcia artistului și aceasta merită scos în evidență, e faptul că Tonitza „nu făcea artă pentru bani”, aceasta fiind de fapt condiția numărului unu a oricărui artist, care așterne pe hîrtie ceea ce mai înțîi trăiește. „Școala — mărturisea el — trebuie să scoată nu lefegii, ci oameni de inițiativă, crescuți în cultul muncii... și... să te fearească Dumnezeu să fii pictor și să lucrezi bîntuit în fiecare clipă, de nevoia gologanului. E penibil. E exasperant. E tragic”. Cu toate aceste convingeri, slăbit de mari lipsuri, ar-

tistul va face totuși puține concesii gustului public, cum singur va recunoaște: „Cu fiecare nouă lovitură de penel, aruncam o lopată de humă peste sufletul meu, pe care-l îngropam de viu în pinzele mele.” Cam acestea au fost condițiile în care s-a format și a creat Tonitza, care fiind înzestrat cu mult fond liric, le-a îndurat cu multă stăpînire de sine, fiind oricînd alături și împreună cu cei lipsiți. Deși niciodată punga nu i-a fost plină, din puținul pe care-l avea, se lipsea deseori pe sine, în favoarea unor studenți lipsiți. Astfel, în 1933, după ce fusese numit profesor la Academia de belle-arte din Iași, cerea celor din drept: „La Academia de belle-arte unde funcționează de astă-toamnă, majoritatea studenților nu au literalmente ce mânca și nu au unde să-și odihnească ciolanele trude... Din lefușoara mea, am făcut și voi face cu dragoste mare și cu credință, toate sacrificiile posibile, ca să asigür elevilor mei măcar o parte din materialele de lucru, de care au zinică nevoie. Dar mai sînt și elevii altor ateliere, care

mănească și universală aveau mai mult ca dinca nevoie de oameni ca dinșul. Din cauza evenimentelor vremii, moartea artistului trece aproape neobservată, fiind înmormîntat la cimitirul Ghencea din București, repetîndu-se parcă un caz asemănător cu al lui Luchian, decedat în vremea primului război mondial și reconstituit abia mai târziu.

Din cauza condițiilor vitrege în care a trăit Tonitza și s-a sfîrșit, atât de timpuriu, el a avut de luptat nu cu un individ și nici numai cu un grup de indivizi, ci cu un întreg sistem social, care căuta pe orice cale să desființeze pe oameni ca Tonitza, ce dispunea de arma inteligenței luptătoare și artei combative. Au rămas astfel multe lucruri nerealizate de pictor și nespuse de profesor.

Dintre varietatea temelor tratate de Tonitza, cele mai multe se referă la lumea copiilor, ca: prospețimea, delicatetea, căldura, tristețea și bucuria, meditația și visarea, curiozitatea și nevinovăția „Ochilor de copil”, elemente specifice lui Tonitza cu

părți și studenților, uneori cumpărîndu-le din banii lui materialele necesare atelierului. Atît la Durău cît și-n celelalte biserici de la Asău, Grozăști, Poieni, Scorteni, Valea Rea, Siliște, Galbeni, Văleni, Netezești, Grivița, Brigaderu, paracisul mitropolit din Iași, cavoul familiei Moruzi din același oraș precum și catedrala Sf. Gheorghe din Constanța, Tonitza a lucrat din dragoste pentru artă și pentru religie. Și deși în anii tineretii declara profesorului Habermann de la München că are patimă pentru decoriile bizantine, pe „care încă de copil le-am înținit în bisericuțele Moldovei noastre”, ulterior cînd se va apuca de treabă, va încerca să dezbrace pictura bisericească de acea „trivială împerechere de bizantinism și renaștere italiană”. Declarîndu-se încă din primii ani ai creației sale, adversarul „formelor de imobilizare și înțelepciune a expresiei persoanelor sacre” se va strădui tot timpul în pictura bisericească, să redea veridicitatea expresiei umane, năzuid să se inspire îndeosebi din opera zugrăvirilor lui Ștefan cel

Tonitza în scena Crăciunului de la Durău a adus țărani din sat, îmbrăcați cu bunuri, cu țări, cu chimire și opinci în picioare și i-a înveșnicit în pereții bisericii. Sînt și astăzi bătrîni din sat care își recunosc feciorii sau cunoscuți de-ai lor și pe care Tonitza i-a pictat în locul păstoriilor din Betlem. La picioarele păstoriilor, câteva oite carpatine dorm între florile stilizate specifice zonei. Soldații romani din scena „Paștelui” ca și țărani din scena „Nașterii” poartă bărbi patriarhale, vrînd parcă să sugereze ideea etnogenezei noastre, din daci și romani. Soldații nu sînt cuprinși de frică, ca în majoritatea scenelor de acest fel, ci mai degrabă par că se odihnesc, cu o expresie de istovire, ce vrea parcă să scuze acest moment de slăbiciune omenescă. Oricum, ceea ce a realizat Tonitza în arta picturii bisericești, nu trebuie socotit neapărat rezultatul unui nonconformism, care vizează oricum originalitatea, ci este un crez de înnoire al picturii, de a crea o artă pur românească, de la care el nu va abdică niciodată. Așadar, realismul, umanizarea persoanelor biblice, localizarea lor în mediul ambiant, cît și surprinzătoarele efecte de lumină, obținute prin folosirea culorilor diluate în ceară, dau picturii lui Tonitza o notă specifică.

Dar „zugravul Nicolae” cum îi plăcea lui să semneze, titlu obținut în anul 1912, conferindu-i-se în urma concursului „certificat de zugrav bisericesc” cînd avea doar 25 de ani, și-a dovedit sinceritatea, curajul și simțul novator, nu numai prin acest gen de pictură. În anul 1926 pictorul va face o călătorie în Transilvania, unde-și avea copiii la școală, prezentînd la o expoziție ulterioară 2 tablouri: Peisaj din Năsăud și Biserica din Năsăud. Dar legăturile lui Tonitza cu artiștii din Transilvania sînt ceva mai vechi și datează din 1921, cînd pictorul publică în *Imunokas* și *Proletar Gyermekujas*. Într-o scrisoare din 1 iulie 1926, adresată pictorului Cons. Vlădescu, îi cere acestuia să se înscrie în „Sindicatul artelor frumoase” pentru „ca să poți beneficia de o lună la Castelul Brncoveanu”. S-o fi înscris sau nu, nu cunoaștem, dar știm că la expoziția din acest an figura și un tablou, cu un peisaj de la Simbăta de Sus, intitulat „Castelul Brncoveanu”. Cu siguranță în anul viitor a revenit pe aceste meleaguri, împreună cu Ștefan Dimitrescu, unde timp de o lună, va face scurte vizite în jurul Făgărașului, legînd vorba cu oamenii locului și interesîndu-se de obiceiurile și portul lor. Schițele realizate aici vădesc atașamentul artistului pentru oamenii din popor, optimiști, ca totdeauna. Rezultatul acestei călătorii este redat în tablourile: Peisaj din Făgăraș, Copilul morarului, Rada, Iancu, Fată din Făgăraș, Chipuri din Țara Făgărașului, Țărani din Simbăta de Sus, Război etc. Și pentru că Corneliu Baba, un alt mare artist al penelului, inițiat în această artă, de marele Tonitza i-a făcut cîndva un portret din cele mai frumoase, îi dăm cuvîntul și împreună cu acesta, îi aducem și noi prinșul inimilor noastre pline de recunoștință, amintind ceea ce discipolul scria: „... mi-a fost dascăl, îi venerez memoria pentru tot ce m-a putut învăța, de la respectul față de meserie, pînă la copilăreasca recomandare de a-mi face bilanțul zilei, în fiecare seară, înainte de a adormi. Stă neabătut de multe lucruri... Ca profesor, nu vorbea niciodată unuta singur, ci tuturor. Intra în clasă înconjurat aproape de întreaga școală. În mijlocul studenților era un prieten mai mare, respectat de toți. Dialogurile lui erau unice... Protos. Ștefan Gușă

NICOLAE TONITZA, pictorul luminilor

șomează din pricina mizeriei... Am încercat zădărnice să bat la porțile atîtor dregătorii din țară. Porțile au rămas mute, surde și inerte. Vaietul de agonie al culturii și artei românești nu poate pătrunde prin ele. E un semn trist al veacului.” Artistul dovedea prin aceasta a fi nu numai un profesor sau un om al artei, ci și un om de suflet, sensibil la lipsurile studenților, împodobit cu generoase virtuți creștinești. Cercetîndu-și psihologia și faptele înainte morții, Tonitza își face un autoportret, din care desprindem: „... n-am urmărit lucruri peste puterile mele... Singura mea preocupare a fost să mă aflu pe mine însumi.” El trăia din plin ceea ce scria ori așternea sub penel, de multe ori identificîndu-se pînă la confundare cu subiectele pe care le trata. Păcat că faza culminantă a creației sale, nu a fost de lungă durată, după cum lungă nu i-a fost nici viața și nici liniștită. Ba dimpotrivă, în ultima parte a vieții a fost mai hăruit, decît în tinerete, iar împotriva lui s-au coalizat elemente reacționare, care au căutat să-l distrugă, ca om și mai ales, ca artist. Văzîndu-l intransigent și cu o autoritate mereu sporită, exponenții burgeois i-au hotărît anihilarea și i-au grăbit sfîrșitul, minîndu-l viața și înăbușîndu-l avîntul creator. Dar împotriva tuturor acestor atacuri, marele artist nu va abdică niciodată, ci va rămîne mereu pe baricadele vieții de pe poziții progresiste, uneori chiar intensificîndu-și combativitatea și dovedindu-se un neînfocat luptător pentru adevăr, dreptate și frumos; altele mergînd pînă la deznădejde. Participînd la expoziția din 1925, în clădirea „Vieții Românești” de la Iași, împreună cu alți colegi de breaslă, talentul lui, cald și spontan, precum și lirismul imaginilor lui Tonitza, încîntă, cucereste și farmecă publicul ieșean, stîrnind și mai mult minia, ură și invidia, celui mai înversunat și mai primejdios dușman al său I. L. Cosmovici. Demagog regionalist, acesta reușise să fie emisarul acelora care chipurile, se zice, că „apărau cultura și arta ieșeană” pretinzînd că luptă în numele artei sănătoase și a marilor tradiții ieșene. Comportarea acestui parvenit, față de arta lui Tonitza se desprinde ușor dintr-o scrisoare pe care acesta din urmă o va scrie soției sale, în 4.XI. 1938: „... poate boala nu ar fi progresat atît de repede dacă nu aș fi avut, în ultima vreme, o sumedenie de supărări penibile. Cosmovici, e mereu o pacoste pe capul meu și al profesorilor, și pe acela al studenților. Nu ne mai pricepem, cum să-l astîmpărăm. Mă gîndesc să-mi dau demisia și din rectorat și din profesorat, dar mă gîndesc că nu am cu ce trăi. Nici eu și nici voi. Nu aflu nici-o soluție salvatoare... Aici mă surco.” Sîrto, unul dintre puținii lui prieteni, scria în preajma morții marelui artist: „Vedeam zădărnicele lui eforturi, de a se face înțeles, pînă ce izbucnea în plîns. Mîinile cu greu izbuteau să mai iscălească, tremurau și aproape necitit.” În speranța că la București va putea să-și caute mai îndeaproape de sănătate, cere o catedră acolo, dar nu i se oferă. În 8 Ian. 1939 înaintea demisia din rectorat, deoarece: „nu vreau să-mi mai risipesc și ultimii stropi de sănătate, într-o luptă stearpă. La puțin timp, cade în agonie și se va stinge curînd, așa cum se stinge o lumină în sfîșnic, fără somn, fără stîntă, fără constituție și fără suferință, în seara zilei de 26 februarie 1940, tocmai în momentul în care școala și cultura ro-

care pictura noastră s-a îmbogățit mult. De la portretul tinerii Nacu, cu ochii licărind ca diamantul negru, a lui Grigorescu, la „capul de copil” cu ochi căprui sau la „Adolescentul” cu ochi vioi și plini de inteligență, al lui Luchian și la copiii pictați de Tonitza, cu ochii atît de căutători și pătrunzători, plastica românească se întregeste într-un tot unitar, înscriind o pagină nouă, cu slove de aur în arta picturii românești, pe care a vrut-o totdeauna debarasată de forme arhaice și depășite.

Tonitza și pictura bisericească: Cercetătoarea Eugenia Antonescu într-un studiu publicat în 1968, referitor la pictura bisericească a marelui Tonitza încerca să convingă, cu argumente destul de subrede, că atît Tonitza, cît și Tătăreanu și Grigorescu, n-au avut nimic comun cu acest gen de pictură (bisericească) și că numai silii de motive și cauze materiale precare, au acceptat comenzi de la diferite biserici, care dețineau mari capitaluri. Afirmarea tendințioasă și cu patimă nejustificată, nu-și are nici cea mai mică urmă de adevăr. Tonitza, ca și Grigorescu dealtfel, n-a făcut artă pentru bani, cum singur a mărturisit de repetate ori și nici bisericele pictate de el, nu dispuneau de „saci cu bani”. Toate bisericele pictate de Tonitza, fie singur, fie în tovarășia altora, au fost biserici sărace, de enorie, în sate mici și izolate, unele netrecute nici măcar în atlasele noastre geografice. În al doilea rînd, Tonitza a lucrat la Durău, cum dealtfel glăsuiește și inscripția înveșnicită în pereții bisericii, nu pentru bani, ci în „mîlostivă ciacă”, refuzînd plata. Tonitza era un om de suflet și de aceea nu trebuie să ne mire faptul că el pune religia alături de artă sau chiar înaintea ei. „Nici-o nație nu dispăre, scria artistul eucastic, chiar dacă s-a trecut cu plugul peste bunul și ființa materială a acestei nații, dacă în timpul existenței ei, a fost în stare să creeze bogății: o religie înălțătoare și o artă superioară.” Cu toate că Tonitza ducea dorul banilor din puținul, care-l avea și care nu-i ajungea niciodată, el avea de unde îm-

Mare ori Petru Rareș, recomandînd aceasta și studenților. Dar, în ciuda tuturor acestor bune intenții Tonitza nu va reuși decît în parte, să ajungă la feroarea artistică a meșterilor de la Voroneț, Arbore sau Moldovița. Și deși la Durău (Neamț) s-a realizat o pictură puțin austeră, cu un expresiv caracter realist, aceasta este totuși plină de originalitate sau chiar „unică”, prin aceea că a introdus elemente luate de-a dreptul din lumea înconjurătoare, atît oamenii, cît și plantele și animalele din flora și fauna Ceahlăului, muntele sfînt al geto-dacilor, pictat și el în toată splendoarea lui. Cadrul natural al scenelor biblice, nu mai evocă peisajul locurilor sfînte, ci reproduce frînturi de frumusețe montană înconjurătoare, inclusiv „Toaca” și „Panaghia”. Atît prin tehnică și colorit, cît și prin încadrarea personajelor în mediul ambiant, divinității nu i se conferă o poziție și o autoritate apăsătoare, ci este tratată ca un personaj apropiat, fără a inspira teamă sau frică. Deși ești în casa lui Dumnezeu, parcă totuși ești în casa ta, în vatra ta. Personajele sînt oameni localnici, obișnuiți, înțîlniți la tot pasul: păstori, plugari, fete și femei de la munte. Tonitza, la Durău, umanizează personajele biblice, precum umaniza și personajele basmelor orientale în coloritul exotic al litoralului, la biserica Sf. Gheorghe din Constanța, ajungînd la mari neînțelegeri cu episcopii bisericii și întreprînd o vreme lucrul, pentru „profanarea picturii bisericești”. Plin de spirit novator, el urmărea să introducă în locul canoanelor hieratice, specificul românesc, rustic contemporan. Imaginile sînt tratate în culori palide și discrete, alcătuint simfonii de tonuri ce bat spre alb, cu reflexe cenusii, albastre și trandafirii. Pretutindeni predomină simplitatea și gingășia. Privind cu un ochi spre Bizanț, unde sfîntii erau redată aproape transfigurată, a luat de aici frumosul psihic, iar cu celălalt ochi privind în apus a luat și de aici frumosul fizic, realizînd o pictură originală, nu copiată și nici împrumutată. Ca și Grigorescu la Agapia, care pictază în persoana Maicii Sfînte, pe cea mai frumoasă femeie din zonă, tot așa și

Semnificația liturgică...

(Continuare din pag. a 5-a)

închipuirea celei adevărate, ci chiar în cer” (Evrei 9, 24). Slujba învierii, continuînd în desfășurarea ei actuală trăsăturile procesiunii pascale post-baptismale, avînd drept cheie a înțelegerii ei simbolului ușii închise, mormînt și iad în care a intrat biruitoarea Hristos, nu este numai celebrarea unui eveniment din trecut, ci a împărăției lui Dumnezeu însăși, pe care a inaugurat-o acest eveniment, făcînd-o viață și bucuria Bisericii. Mai importante decît acestea, însă, sînt intrările din rînduiala Sfîntei Liturghii, polarizînd în jurul lor mișcările liturgice și făcînd să sporească atenția și participarea tuturor credincioșilor. După cum am văzut mai înainte intrarea mică este expresia unei intrări reale. „Vohodul cel dintîi”, scrie Sfîntul Simeon, închipuiește învierea și înălțarea Minturului, iar închiderea și deschiderea dumezeleștilor ușii împărăției (de data aceasta ușile Sfîntului altar) însemnează intrarea la cer și cele ce au făcut îngerii la înălțarea lui Hristos; căci jertfelnicul însemnează locul cel mai presus de ceruri, unde s-a suit trupește Prea Sfîntul Iisus, și acest jertfelnic nu este mai mic decît acela, pentru că și în jertfelnic se află Hristos jertfîndu-se și dumezeștii îngeri se află de față.” Închiderea ușilor după intrarea cea mică, în pragul unui mister înfricoșător, semnifică sfîrșitul veacurilor, încheierea istoriei și trecerea la judecată. Intrarea cea mare, cu o nouă deschidere a ușilor, are o altă semnificație. Deschizîndu-se către supra speranță și către misterul ultim, ea inaugurează viața veșnică, ziua fără sfîrșit. Momentul pogorîrii Duhului și cel al cuminecării, îi face pe credincioși să între definitiv în Împărăție.

„Eu sînt ușa, de va intra cineva prin Mine se va mîntui; și va intra și va ieși și pășune va afla” (Ioan 10, 9), a spus Mintuitoarea.

În spiritul ecumenismului

Bunele relații ecumenice pe care Biserica Ortodoxă Română le întreține cu confesiuni creștine din alte părți ale lumii se manifestă prin participări la înțîlniri bisericești sau teologice, prin vizite reciproce de ierarhi sau conducători bisericești, prin schimburi de profesori de teologie sau studenți.

În acest context se înscrie și cursul pe care Diac. Aurel Jivi, profesor de Istorie Bisericească Universală la Institutul Teologic Universitar din Sibiu l-a ținut la Institutul Teologic Prezbiterian din Pittsburgh, statul Pennsylvania, la invitația cunoscutului ecumenist prof. dr. Samuel Carnegie Calian, rectorul aceluși Institut, în trimestrul de primăvară (10 martie—22 mai 1986) al anului universitar ce tocmai s-a încheiat.

Institutul Teologic din Pittsburgh este cea mai veche școală

de teologie a Bisericii Presbiteriene din S.U.A., fiind întemeiat acum aproape de două secole, în anul 1794.

La cursul ținut de prof. Aurel Jivi, intitulat „Creștinătatea Ortodoxă Răsăriteană”, au fost înscriși studenți de diferite confesiuni: prezbiterieni, anglicani și metodisti. Deși cursul face parte din programa analitică a Institutului respectiv, pentru prima dată acesta a fost predat de către un profesor ortodox.

În timpul șederii în Statele Unite, prof. Aurel Jivi a mai fost invitat să conferențieze la diferite biserici din orașul Pittsburgh, precum și la unele biserici din Washington, D.C., Wichita (Kansas) și Menominee (Michigan), unde a făcut prezentări însoțite de diapozitive, privind istoria și viața actuală a Bisericii Ortodoxe Române precum și raporturile ei ecumenice atît pe plan local cît și pe plan internațional.

MIREASMA CUVÎNTULUI

rupe-se catapetsma literei,
acoperămîntul acesta
ca un cer peste față
rupe-se dar să privim, a murit
odată cu moarte și-nfiorîndu-se
porțile s-au deschis, ca o inimă
ca inima mea s-au deschis,
ridicați-vă
porți, să între

în iad, ca-ntr-un suflet de om
Lumina cu toată puterea
Cuvîntului
Tăcere, glas
flăcări,
zăpădă
Treime. Iubirea
de o ființă

Daniel Ilie Turcea

Nu există înviere decît...

(Continuare din pag. a 4-a)

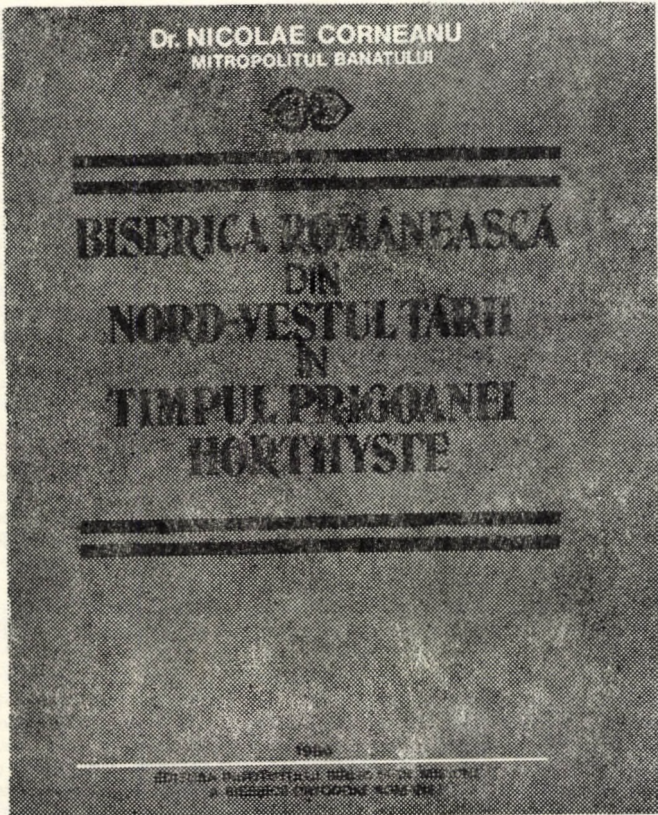
gropat în biserica „Madona de l' Pascolo”.

Episcopul Ioan Inochentie Micu a fost un înflăcărat patriot. Cît timp a trăit el a afirmat cu tărie că: „nu există înviere decît în pămîntul patriei tale”. El a înțeles că pămîntul acesta românesc care vine din noianul trecutului aplecat pe plug cu gestul muncii neîntrerupte și îndărătnice este un pămînt sfînt, a cărui frumusețe o dau mă-

tășurile grele și netede ale cîmpurilor îngemănate ca și inimile oamenilor care-l muncesc și-l cîntă sub cerul albastru de pace, de fericire și mărire.

**Dr. Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului, BISE-
RICA ROMÂNEASCĂ DIN NORD-VESTUL ȚĂRII
ÎN TIMPUL PRIGOANEI HORTHYSTE, Editura
Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe
Române, 1985, XLVI + 213 pagini.**

Despre perioada de tristă amintire a ocupației horthyste a părții de nord-vest a țării au apărut în ultima vreme o serie de lucrări importante, dintre care amintim cele două volume: Conf. univ. dr. Mihai Fătu, *Biserica românească din nord-vestul țării sub ocupația horthystă, 1940—1944*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1985 și Mihai Fătu și Mircea Mușat, coordonatori, *Teroarea horthysto-fascistă în nord-vestul României, septembrie 1940—octombrie 1944*, București, 1985. La acestea se adaugă mai multe articole și studii, unele publicate în „Telegraful Român”.

Intocmind o lucrare pe aceeași temă, I. P. S. Sa Dr. Dr. h. c. Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului, valorifică un larg evantai de materiale documentare, parțial inedite. Precum arată și titlul, lucrarea de față „se ocupă doar cu descrierea calvarului Bisericii”, cu precizarea că „Biserica persecutată de horthyști a fost Biserica românească, nu o confesiune sau alta” (p. VI).

În *Introducere* (p. IX—XLVI) sînt înfățișate pe scurt „antecedentele” Dictatului de la Viena. Poporul român, rezultat a ceea ce Nicolae Iorga numea „sinteza de la Dunărea de Jos” (p. XI), adică al romanizării geto-dacilor, „a rămas mereu același, încheșat, unitar și omogen în vatra sa străbună” (p. XII). O recunoștință clar istorică unguri, ca Huszti Andras care, într-o lucrare publicată în 1971, afirma: „Urmașii geților trăiesc și astăzi și locuiesc acolo unde au locuit părinții lor, vorbesc în limba în care glăsuiau mai demult părinții lor. Nici o națiune nu are limba atât de apropiată de cea veche limbă romană (latină) ca limba valahilor, ceea ce este un semn sigur și care nu poate înșela că ei sînt în Ardeal urmașii vechilor coloni romani, despre care însemnăm pe scurt acestea. Numele acestui popor în limba lui proprie este român (Rumun), adică de la Roma, sau roman” (p. XIII).

Începînd cu sec. al X-lea, ungurii, stabiliți în Cîmpia Panonică, încep să se infiltreze în Transilvania, proces care durează pînă la sfîrșitul sec. al XIII-lea și începutul sec. al XIV-lea. Pătrunderea ungurilor s-a făcut atît de lent tocmai datorită rezistenței puternice a populației românești autohtone, despre care învățatul Nicolae Bethlen scria în sec. al XVII-lea: „Românii din timpuri imemorabile locuiesc în Transilvania, formînd mici republici, care fiecare dintre ele se află pe o vale” (p. XVII).

Autorul evidențiază etapele înăspriții din ce în ce mai mult a asupririi populației românești majoritare, care a mers mîna în mîna cu accentuarea persecuțiilor credinței și a Bisericii Ortodoxe.

În slujba scopurilor lor de asuprire a românilor, stăpînitorii străini vor folosi și prozelitismul religios, căutînd atragerea românilor la calvinism și mai tîrziu la unitarism. În lupta pentru apărarea ființei naționale și a credinței strămoșice s-au evidențiat mari personalități ca episcopul Inochentie Micu, călugărul Visarion și Sofronie precum și Horea, Cloșca și Crișan.

O perioadă de accentuare a asupririi, de grav pericol pentru ființa lor națională, vor cunoaște românii între 1867 și 1918, în cei 51 de ani ai dualismului austro-ungar. „În sistemul de stat austro-ungar — scrie I. P. S. Sa — guvernul de la Budapesta s-a axat de la început pe principiul Ungariei uninaționale, oficiali-

zînd în consecință politica mai veche de asimilare prin maghiarizare” (p. XXXI). Și în această perioadă însă, „Biserica s-a dovedit a fi un puternic factor de unitate și coeziune” (p. XXXIII).

Partea I-a a lucrării, intitulată „Dictatul de la Viena” (p. 1—24), arată cum s-a ajuns la nedreptul și odiosul act de la 30 august 1940 și înfățișează pe scurt urmările crunte ale acestui act pentru populația românească majoritară de pe cei 43.492 km² din trupul țării cedată Ungariei horthyste. Autorul evocă, printre altele, atitudinea fermă a mitropolitului de atunci al Ardealului, Nicolae Bălan. În Consiliul de Coroană care a dezbătut cererea ultimativă de la Viena, în noaptea de 29 spre 30 august 1940, mitropolitul Nicolae Bălan declara: „... În numele meu, al clerului și al poporului pe care-l păstoresc, declar că protestez cu demnitate și hotărîre împotriva nedreptății ce ni se face și vom lupta prin toate mijloacele pentru înlăturarea ei. Biserica noastră va rămîne și de aici înainte depozitara aspirațiilor integrale ale neamului...” (p. 9).

Horthyștii au intrat în teritoriul răpit pe nedrept cu hotărîrea de a desființa națiunea română de aici. Prin ce mijloace? Acestea fuseseră prevăzute dinainte, în programe ca cel cuprins în dementa lucrare propagandistică a lui Dűcső Csaba, intitulată „Nincs Kegyvelem” (Nu există iertare), publicată în 1939, în care pot fi găsite „angaajamente” ca acestea: „Voi suprima pe orice valah și atunci nu va fi în Ardeal decît o singură naționalitate, cea maghiară, nația mea, singele meu. Voi face inofensiv și viitorii Horia și Cloșca. Nu va fi milă!” (p. 11). Conform unui astfel de program, din însuși momentul încalcării granițelor românești de către horthyști s-a dezlănțuit în teritoriul ocupat o neîntreruptă serie de crime oribile. Era opera trupelor horthyste, ajutate de organizațiile paramilitare teroriste, fasciste.

Aparatul de stat horthyst s-a făcut vinovat de acțiuni criminale premeditate, de o monstruoasă fără seamă fiind mai ales crimele și asasinatelor în masă, ca masacrul de la Treznea, jud. Sălaj (263 sau 280 de morți și răniți), masacrul de la Ip, din același județ (unde au căzut 157 sau, după alte documente, 188 de victime). „Datele statistice și documentele oficiale dovedesc că numai în primii doi ani ai stăpînirii horthyste, 991 de români au fost uciși fără motiv și fără judecată. La acest număr se adaugă cifra celor asasinați sau morți în urma maltratărilor și schingirilor, care numai în doi ani s-au cifrat la 6813 cazuri” (p. 16).

Horthyștii au recurs, de asemenea, la expulzarea în masă a românilor: pînă la 1 dec. 1943 au fost expulzate 218.919 persoane, dintre care 1254 erau preoți. La acest număr se adaugă marea mînașă de refugiați. Lucrarea redă măturile mai multor preoți refugiați, care relevă atrocitățile de necrezut (p. 17—22). Pe de altă parte, s-a urmărit ruinarea sistematică pe plan economic a păturii românești. Un mijloc de oprire violentă l-a constituit și sistemul taberelor și lagărelor de muncă, organizate după modelul hitlerist.

Partea a II-a tratează despre „Martirajul Bisericii românești” (p. 25—68). O primă secțiune a acestei părți este intitulată „Suprimarea Bisericii românești — politică de stat a fascistilor horthyști”. Ocupantul horthyst a înțeles că Biserica era nu numai o

instituție confesională, ci și „un puternic metereze de rezistență a populației românești majoritare”, „purta-toarea tradițiilor românești” (p. 26). În cele 11 județe ale teritoriului ocupat trăiau peste 1.300.000 de credincioși români, cuprinși în 1369 parohii, care făceau parte din eparhiile Oradiei, Clujului, Gherlei, Sighetului și Băii Mari. S-a făcut totul pentru nimicirea acestei Biserici, scopul ulti-m fiind deznaționalizarea și maghiarizarea forțată a populației românești.

Autorul enumeră barbariile săvîrșite cu scopul de a-i face pe români să-și părăsească credința strămoșească și să adopte o confesiune de expresie maghiară. Lista bisericilor dărîmate, devastate și pingărite (p. 29 și urm.) este impresionantă. Biserici noi, unele adevărate perle arhitectonice, au fost distruse total sau parțial. „Sînt — zice I. P. S. Sa — acte barbare, patronate și dirijate de către oficialitățile horthyste de la Budapesta, acte care au jignit adînc creștinismul, religie care este și a poporului ungar” (p. 39).

Alte biserici au fost confiscate, închise, sigilate. Cea mai cruntă lovitură a fost Episcopia Ortodoxă a Maramureșului. Au fost desființate zeci de parohii, mai ales în protopopiatele Carei, Sighet și Vișeu. Au fost distruse, avariate sau luate de la parohiile românești 109 case parohiale. Numeroase terenuri atribuite ca sesii parohiilor, prin reforma agrară, au fost trecute în stăpînirea unor maghiari. În multe locuri, au fost luate intravilanle apartinînd parohiilor românești. La sirul samavolnicilor se adaugă și retribuția discriminatorie a clerului român (pînă în primăvara anului 1941 statul ungar nu a acordat preoților români nici un fel de retribuție). „Lipsite de biserici, deposedate de bunurile lor materiale, cu preoții alungați, bietele parohii românești se miră cum au mai putut exista” (p. 47).

Lucrarea ilustrează această grea situație prin măturile zguduitoare ale unor preoți expulzați în 1940 și întorși la parohiile lor după Eliberare (p. 48 și urm.). Toate acestea înfățișează un sir nesfîrșit de crime abominabile, ale căror victime au fost națiunea și Biserica românească.

Un capitol special este dedicat situației tragice a Episcopiei Maramureșului (p. 54—60). Trecut în România spre a aduce la cunoștință barbariile comise de horthyști în teritoriul ocupat, episcopului Vasile Stan al Maramureșului i s-a interzis categoric reîntoarcerea în eparhia sa. Reședința episcopală a fost ocupată de armată și mobilierul confiscat; capela episcopală a fost demontată. În județele Maramureș și Sălaj n-a mai fost tolerat nici un preot; numai în jud. Satu Mare mai rezistau cîțiva. Inșuși un director general din Ministerul Cultelor de la Budapesta declara: „Tot Maramureșul va fi trecut la Episcopia din Munkacs, iar Sătmarul la Hajdudorog, deci acolo nu mai poate fi vorba de Episcopie ortodoxă” (p. 57—58).

Fără a se ține seama de nici o normă canonică, s-a creat o eparhie ortodoxă maghiară, în toamna anului 1940, căreia urmau să-i fie supuse eparhiile ortodoxe române din teritoriul cedat. A și fost numit și instalat ca episcop un oarecare Mihail Popoff, la 2 iunie 1941. Tentativa n-a reușit însă, căci, văzînd că Popoff nu e agreat de nimeni, guvernul horthyst s-a lepădat de el. Autorul precizează că „eșuarea diversunii lui Popoff s-a datorat, într-o mare măsură, acțiunilor energice ale mitropolitului Ardealului, Nicolae Bălan și ale Patriarhiei Bisericii Ortodoxe Române” (p. 64).

Partea a III-a a lucrării (p. 69—118) poartă titlul semnificativ „Acte de barbarie în plin secol al XX-lea”.

Un punct important în programul horthyst de deznaționalizare l-a constituit expulzarea intelectualilor, pentru a-i lipsi pe români de îndrumătorii lor spirituali. Vineri, 4 oct. 1940, concomitent în localitățile cele mai importante din teritoriul ocupat, „autoritățile horthyste au început o mare acțiune de expulzare a intelectualității românești (juriști, profesori, preoți, medici, artiști, funcționari), împreună cu familiile lor. În cîteva zile, conform datelor statistice au fost expulzați de către autoritățile horthyste 11.510 intelectuali români, copii, femei, bărbăți, tineri și bătrîni” (p. 70). Atunci a fost expulzat și episcopul Nicolae Popovici al Oradiei, ale cărui declarații oferă o imagine a modului inuman în care s-a săvîrșit acest brutal act antiromănesc (p. 71 și urm.).

Episcopul Nicolae Colan al Clujului a rămas în mijlocul credincioșilor săi, pătoria sa în cei patru ani ai ocupației horthyste fiind însă un adevărat „calvar”, cum îl numește autorul acestei cărți. Episcopul Nicolae Colan nu numai că a împărțit suferințele păstoritorilor săi, ci a avut de îndurat și nenumerate umilințe personale. Episcopul-cărturar a adunat în cartea sa intitulată „În legături” părți din cuvîntările și pastorele sale din anii ocupației — „document acuzator”, din care lucrarea de față oferă un crîmpei (p. 78—79).

Grăitor pentru regimul căruia îi erau supuși românii din teritoriul ocupat este martirajul protopopului Aurel Munteanu din Huedin și al preotului Trăian Costea din Treznea. Protopopul Aurel Munteanu a fost torturat îngrozitor, pînă la moarte, în 10 septembrie 1940, de un grup de criminali maghiari, între care și un soldat. Deodată cu el a fost ucis și poliștful Gh. Nicula. Descrierea înflorătoare crime este redată după constatarea Tribunalului poporului din Cluj, în ședința din 13 martie 1946. Redăm numai cîteva rînduri din această constatare: „În timp ce unii pregăteau o groapă sumară pentru victime, acuzatorul Pocs a vîrît pe gîtul protopopului Munteanu o cîrjă de fier ruptă, avînd capătul cu așchii, apoi victimele au fost așezate una peste alta în groapa improvizată sub mal, după care au fost acoperite sumar cu pămînt, iar acuzatorii au început să joace pe mormînt” (p. 83—84). Iar tribunalul horthyst numai

că nu laudă această crimă oribilă, pronunțînd pentru criminalii sentințe de condamnare la 2—3 luni închisoare, cu suspendarea pedepsei!

Preotul Trăian Costea a fost printre victimele din Treznea; după ce a fost împușcat, a fost tras lîngă ușa casei parohiale, căreia i s-a dat foc și a ars împreună cu casa.

Un alt masacrul a avut loc la Mureșeni de Cîmpie (jud. Cluj), în 23 sept. 1940, unde un grup de grăniceri horthyști au ucis familia preotului Andrei Bujor și încă 6 persoane, în locuința preotului.

Atitudinea față de clerul ortodox, față de Biserica românească, în general, strategia regimului horthyst față de populația românească a fost clar exprimată de baronul Aczel Ede, șeful Circumscripției regionale a X-a Cluj a organizației paramilitare horthyste a tiraliilor, care declara într-o cuvîntare rostită la Șimleul Silvaniei: „Pe acești valahi opincari trebuie să-i extirpăm, să-i ucidem ca pe dușmanii noștri... Preoții predică iubirea poporului, dar aceasta este numai o momeală, fiindcă Dumnezeu nu ajută decît forța brută și această forță brută noi cu toții trebuie s-o întrebuițăm pentru a ucide și extermina pe acești valahi...” (p. 90).

Pe linia unor astfel de „principii” s-au dezlănțuit atrocitățile împotriva românilor și în special a preoților. Înfașînd grozăviile din Ip, Cosniciul de Jos, Hida, Dragu etc., lucrarea de față oferă măturile zguduitoare ale unor martori oculari (p. 91 și urm.). Suferințele îndurate de clerul românesc sînt ilustrate cu măturile unor preoți ca Alexiu Latis, numit de episcopul Vasile Stan vicar episcopesc, Dosoftei Constantinescu, Gheorghe Munteanu, Pompei Onofrei și alții (p. 96 și urm.).

În continuare, este prezentat amănunțit cazul preotului Augustin Pop, împușcat împreună cu alte 6 persoane. Măturile acestui preot, scăpat ca printr-o minune cu viață, deoarece ucigașii l-au crezut mort, este redată pe larg în lucrare (p. 110—115).

Faptele relatate de documentele acum citate — scrie I. P. S. Mitropolit Nicolae Corneanu — par a fi reale. Și totuși ele constituie doar o părțică din Golgota urcată de poporul nostru în perioada cruntei stăpîniri horthyste asupra nord-vestului țării dinainte cu 40 ani și mai bine” (p. 115).

Partea de IV-a poartă titlul: „Încercări de deznaționalizare prin religie a românilor din teritoriul ocupat” (p. 119—139).

Guvernul horthyst a urmărit deznaționalizarea românilor, prin toate mijloacele imaginabile, Maghiarizarea numelor și a denumirilor comunelor, convertirea forțată la Biserica romano-catolică sau reformată, eforturile de a-i determina de preoți rămași în parohii să adere la Episcopia de Hajdudorog, „crearea” episcopiei greco-orientale cu sediul la Munkacs — iată cîteva dintre mijloacele folosite pentru deznaționalizarea românilor. Relatăriile mai mul-

tor preoți, cuprinse în lucrare, sînt elocvente în ce privește modalitățile folosite pentru a-i sili pe români să-și lăpăde credința.

Pe linia aceluiași plan diabolic, horthyștii au lovit crunt învățămîntul românesc. Mii de învățători au fost silii să-și părăsească posturile și căminele. S-a ordonat pînă și maghiarizarea inscripțiilor și a numerelor românești de pe crucile din cimitire!

„În trecut și astăzi” este titlul părții a V-a (p. 139—152). Istoria măturilor conviețuirii frățească, veacuri de-a rîmul, a românilor cu celelalte naționalități conlocuitoare. Chiar după Dictatul de la Viena, „maghiarul obișnuit, ca să nu mai vorbim de elementele progresiste, a făcut cauză comună cu populația română oprînată de regimul horthyst” (p. 140).

În România de astăzi, egalitatea tuturor cetățenilor, indiferent de naționalitate, pedepsirea propagandei naționalist-șovine, folosirea liberă a limbii materne ș.a. sînt inscrite în Constituție. Egalitatea tuturor cetățenilor își are corespondentul firesc în drepturile egale ale cultelor religioase. Nenumăratele măturii ale reprezentanților cultelor cu credincioși de naționalitate maghiară, din care autorul acestei lucrări oferă cîteva exemple (p. 143—148), arată elocvent că această egalitate este reală. Deosebirea între situația din trecut (mai ales din perioada horthystă) și cea din prezent e ca de la pămînt la cer (p. 149).

Partea a VI-a, „Graul documentelor” (p. 153—211) este constituită dintr-un foarte reușit grupaj de fotografii și fascimile ale unor documente sau pagini din diverse publicații.

Ne putem da seama, chiar din această succintă prezentare, că lucrarea înalt Prea Sfințitului Mitropolit Dr. Nicolae Corneanu este pe cît de bogată și valoroasă, pe atît de binevenită și necesară pentru a înlătura neadevărurile din mintea celor care le-ar mai avea pe baza unor lecturi din cărți tendențioase. De altfel, acesta este unul din scopurile declarate ale cărții: „Deși — scrie I. P. S. Sa — faptele de odinioară ne intrinsecă și astăzi, am fi preferat să nu le mai evocăm. Dacă în paginile cărții de față le-am pus încă odată în lumină, am făcut-o pentru că din păcate se mai găsesc încă o serie de elemente imbatate cu idei revizioniste, revansarde, care se îndeletnec tot mai mult cu falsificarea adevărului privind dreptul istoric al poporului român asupra întregului teritoriu național, care încearcă să reabiliteze horthysmul, să-l absolve de crimele și atrocitățile comise împotriva poporului român, a altor popoare vecine și umanității în general” (p. 149—150).

Adevărul istoric e unul singur: în Transilvania veacurilor trecute românii au fost cei nedreptățiți. Iar nedreptățile trecute nu pot constitui temelie pentru alte nedreptăți, în viitor. Orici ca cele săvîrșite de horthyști pe pămîntul românesc nu trebuie să se mai repete vreodată.

Pr. prof. Vasile Mihoc

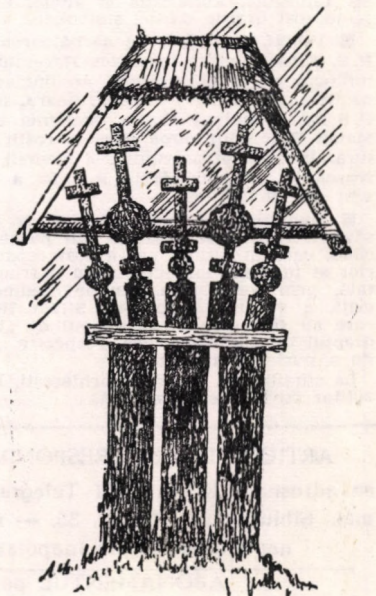
II. Cursurile de teologie

(Continuare din pag. a 5-a)

Teologic din Sibiu, o *Învățătură teologică sau dogma credinței pravoslavnice neunită din Ardeal*, scrisă de Iacov Filimon din Recl. j. Sibiu, „la școala candidaților de preoție” în anul 1826. Era cursul de Dogmatică al lui Ioan Moga, probabil prelucrat după vreun manual catolic de la Viena. În aceeași bibliotecă se păstrează un curs de Pastorală, transcris de preotul Toma Filip din Porceti (azi Turnu Roșu) în 1830: *Scurt îndreptare pentru preoții neuniți cărți cugetă a luoă pre sine slujba cea grea a duhovniciei*, întocmită de Ioan Moga, profesorul candidaților de preoție neuniți. În prefață, autorul preciza că a scris acest curs pentru candidații de la cursul de șase luni din Sibiu (același curs a fost transcris în 1844 de preotul Sava Popovici din Rășinari.)

În afară de acestea, se va fi folosit și o altă lucrare pastorală, *Despre detorințele presviterilor parohialnici*..., apărută la Buda, în 1817, o traducere din rusește (retipărită de Andrei Șaguna sub titlul: *Teologia pastorală*, Sibiu, 1857), probabil *Predicile și Didahile* lui Petru Maior (cartea *Propovedanii la îngropăciunea oamenilor morți* a lui S. Micu a fost retipărită la Sibiu, în 1842, de Vasile Moga). Pentru Cîntări bisericesti și Tipic s-au folosit, desigur, unele din cărțile de slujbă tipărite la Sibiu, în cursul păstoririi episcopului Vasile Moga.

Arătăm mai sus că acest „curs dogmatico-moralicesc” de șase luni a continuat nefecet pînă în 1846, la numirea lui Andrei Șaguna ca vicar general al eparhiei ortodoxe a Transilvaniei. Deși episcopul Vasile Moga († 17 octombrie 1845), a fost un ierarh cu învățătură pentru vremea lui, cu o păstorie îndelungată și chiar a încercat să obțină anumite drepturi social-politice pe seama națiunii române, prin mai multe memorii înaintate Curții imperiale sau Dietei Transilvaniei, totuși, față de cursurile de preoție n-a manifestat un interes deosebit. Poate, cu unele eforturi, ar fi putut obține aceleași drepturi care au fost acordate de Curtea din Viena, românilor din părțile Crișanei și din Banat, pe seama cărora s-a deschis la Arad o „preparandie” (școală pedagogică) în 1812 și un „institut teologic” în 1822 (la început cu doi ani de studii, iar din 1825 cu trei ani). Notăm că în aceeași perioadă s-au înființat primele seminarii teologice de dincolo de Carpați: Socola—Iași (1803), București, Buzău, Argeș (1836) și Rîmnicu Vilcea (1837), cele menționate numărînd printre primii lor profesori mai mult transilvăneni.

ȘTIRI — INFORMAȚII — ȘTIRI — INFORMAȚII — ȘTIRI — INFORMAȚII

Din Agenda Prea Fericitului Patriarh IUSTIN
pe primul semestru al anului 1986

— **Luni, 13 ianuarie a.c.**, P.F. Patriarh Iustin a primit pe D-1 Sergio Cattani, Ambasadorul Italiei la București. A fost de față P.S. Episcop-vicar Vasile Tîrgovișteanul.

— **Marți, 11 februarie a.c.**, P.F. Patriarh Iustin a participat pe Rabinul Arthur Schnayer, Președintele Asociației „Apelul pentru conștiință” din New York S.U.A., care a fost însoțit de D-1 Roger Kirk, Ambasadorul S.U.A. la București. Au fost de față PP.SS. Episcopi-vicari Nifon Ploieșteanul și Vasile Tîrgovișteanul.

— **Marți, 25 martie a.c.**, P.F. Patriarh Iustin a participat la recepția oferită de Ambasada Greciei la București, cu prilejul zilei naționale. A fost însoțit de P.S. Episcop-vicar Vasile Tîrgovișteanul.

— **Marți, 8 aprilie a.c.**, P.F. Patriarh Iustin a primit pe D-1 Filoteo Samaniego, Ambasadorul Ecuadorului la București. A fost de față P.S. Episcop-vicar Nifon Ploieșteanul.

— **Joi, 24 aprilie a.c.**, P.F. Patriarh Iustin a primit pe membrii grupului de deputați socialiști belgo-luxemburghezi ai Parlamentului european, care fac o vizită în țara noastră la invitația Grupului parlamentarilor români pentru securitate și cooperare europeană.

1. D-na Lydie Schmit, deputat și membru al Partidului Muncitoresc Socialist din Luxemburg, Vicepreședintă a Internaționalei Socialiste și președintă a Internaționalei Socialiste a femeilor, conducătorul grupului;

2. D-1 Marcel Renacle, membru al Grupului socialist din Parlamentul european;

3. D-na Marijke Hemeldonck, membru al Grupului socialist din Parlamentul european;

4. D-na Anne Marie Lizin, deputat, membru al Partidului socialist Valon din Belgia;

5. D-na Nadia Van Hemme, asistentă a Președintelui Grupului socialist din Parlamentul european.

La primire au fost de față PP.SS. Episcopi-vicari patriarhali Nifon Ploieșteanul și Vasile Tîrgovișteanul.

— **Vineri, 25 aprilie a.c.**, P.F. Patriarh Iustin a primit pe D-1 Roger Kirk, ambasadorul S.U.A. la București, într-o vizită de curtoazie. A fost de față P.S. Episcop-vicar patriarhal Nifon Ploieșteanul.

— **Simbătă, 26 aprilie a.c.**, P.F. Patriarh Iustin a primit pe Dr. Alexander Haraszti din S.U.A. A fost de față P.S. Episcop-vicar Nifon Ploieșteanul.

— **Marți, 29 aprilie a.c.**, P.F. Patriarh Iustin a primit pe D-1 Nicolas Revenga Ambasadorul Spaniei la București. A fost de față P.S. Episcop-vicar Nifon Ploieșteanul.

— **Luni, 12 mai a.c.**, P.F. Patriarh Iustin a primit pe Canonicul Samuel Van Culin, secretar general al Consiliului consultativ al Bisericii Anglicane și pe Canonicul Hugh Wybrew, secretar asociat pentru relații ecumenice din cadrul Bisericii Anglicane. A fost de față P.S. Episcop-vicar Vasile Tîrgovișteanul.

— **Vineri, 16 mai a.c.** — P.F. Patriarh Iustin a primit pe D-1 Maurice Bassous, ambasadorul Libanului la București. A fost de față P.S. Episcop-vicar Vasile Tîrgovișteanul.

— **Luni, 19 mai a.c.** — P.F. Patriarh Iustin a primit pe episcopul anglican John Satertwait de Gibraltar, care a prezentat P.F. Sale pe noul preot anglican la București în persoana Rev. Jan Sherwood. A fost de față P.S. Episcop-vicar Vasile Tîrgovișteanul.

— **Marți, 27 mai a.c.** — P.F. Patriarh Iustin a primit pe D-1 Eduard Derwinski, Consilier în Departamentul de Stat al S.U.A. La întâlnire a participat D-1 Roger Kirk, ambasadorul S.U.A. la București. A fost de față P.S. Episcop-vicar Nifon Ploieșteanul.

SIBIU

Intre 7—23 mai 1986, I.P.S. Mitropolitul Antonie al Ardealului, însoțit de P.S. Nifon Ploieșteanul, Episcop-vicar patriarhal, s-a aflat în Statele Unite ale Americii, cu care prilej a vizitat Arhiepiscopia Misionară Ortodoxă Română în S.U.A. și Canada cu sediul la Detroit, ca oaspete al I.P.S. Arhiepiscop Victorin Ursache, cu care a slujit Duminică, 11 mai 1986, în biserica ortodoxă română din orașul Troy.

Intre 12—16 mai, înalt Prea Sfinția Sa a vizitat orașele New York și Washington. La New York s-a întâlnit cu conducerea bisericii ortodoxe române „Sf. Nicolae” din acest oraș și a făcut o vizită I.P.S. Arhiepiscop Iakobos al Arhiepiscopiei grecești din cele două Americi.

În 18 mai a.c., însoțit de I.P.S. Arhiepiscop Victorin, I.P.S. Sa a vizitat parohia ortodoxă română din Los Angeles.

La sfârșitul lunii mai și începutul lunii iunie 1986, I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului s-a aflat în Italia unde, în orașul Bari din sudul Italiei, a luat parte la lucrările celei de a 4-a conferințe a Comisiei mixte de dialog între Biserica Ortodoxă și Biserica Romano-Catolică, fiind însoțit de P.C. pr. prof. dr. D. Radu, prorectorul Institutului Teologic Universitar din București.

Duminică, 8 iunie 1986, în cuvântarea rostită în cadrul Sf. Liturghii din catedrala mitropolitană din Sibiu, I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului a prezentat și personalitatea adormită întru Domnul arhiepiscop și mitropolit Nicolae Mladin, în memoria căruia, după Sf. Liturghie, s-a săvârșit și un parastas la care au participat toți credincioșii din catedrală.

CLUJ

Vineri, 25 aprilie 1986, la centrul arhiepiscopesc din Cluj-Napoca, I.P.S. Arhiepiscop Teofil a găzduit o întrevedere între delegația grupului de deputați socialiști din Parlamentul vest european și conducătorii eparhiilor, cu reședința în Cluj-Napoca. Delegația străină a fost alcătuită din: Lidie Schmit — vicepreședintă a Internaționalei Socialiste — conducătoare delegației; Marcel Remacle, membru al grupului deputaților socialiști din Parlamentul vest-european și Nadia von Namme, asistentă a președintelui grupului deputaților socialiști din același Parlament. Din partea celorlalte eparhii au luat parte: Eminentă Sa Nagy Gyula, episcop reformator; Eminentă Sa Dr. Kovács Lajos, episcop unitarian și Dr. Hintz Gheorghe, curator general al episcopiei luterane S.P.

Problemele principale care s-au dezbătut au fost: drepturile și libertatea religioasă precum și egalitatea cultelor din țara noastră. În încheierea convorbirilor, sefa delegației și-a exprimat mulțumirea pentru ospitalitatea cu care au fost primiți, precum și pentru posibilitatea oferită de a cunoaște nemijlocit realitatea religioasă din România.

Marți, 29 aprilie 1986, P.S. Episcop-vicar Iustinian Maramureșanul a primit vizita preotului anglican Jan Sheilwood, noul conducător al comunității anglicane din București, însoțit de *Maureen Mak Glashan*, consilier al ambasadei britanice din București. În timpul întrevederii s-au abordat discuții cu privire la postul ortodox, comparat cu cel apusean, Sf. Taine, în special Spovedania, Sf. Liturghie, Euharistia și altele. La plecare, oaspeților le-au fost oferite daruri simbolice.

Vineri, 9 mai 1986, de sărbătoarea Izvorului Tămăduirii, P.S. Episcop-vicar Iustinian Maramureșanul, a poposit în mijlocul obștii și multimei credincioșilor adunați la mănăstirea „Sf. Ana” — Rohia. Seara, în ajunul praznicului, P.S. Sa a săvârșit slujba vecerniei cu Lita și Acatistul Maicii Domnului după care a rostit cuvântul de învățătură. În ziua praznicului s-a săvârșit Sf. Liturghie arhierescă la sfârșitul căreia P.S. Sa a rostit un bogat cuvânt de învățătură.

Duminică, 11 mai 1986, I.P.S. Arhiepiscop Teofil a săvârșit reștințirea bisericii din parohia Feldru, prot. Năsăud, care în ultimii ani a fost reparată capital, în exterior și interior, împodobită cu o frumoasă pictură executată, prin jertfelnicia bunilor credincioși și purtarea de grijă a vrednicilor preoți: Silviu Hărăguș și Ioan Iliș, care au fost distinși cu rangul de „iconom-stavrofor” cu dreptul de a purta cruce, respectiv „iconom”, cu dreptul de a purta brâu roșu.

La sfârșitul Sf. Liturghii arhierescă, I.P.S. Sa a rostit un ziditor cuvânt de învățătură.

În aceeași Duminică, P.S. Episcop-vicar Iustinian Maramureșanul a săvârșit sfințirea bisericii din filia Tăgșor, parohia Tașu, prot. Bistrița, construită în anul 1954, împodobită cu pictură executată prin jertfelnicia credincioșilor, cu ajutoare din partea Sf. Arhiepiscopiei a Clujului și strădania distinsului preot paroh Ioan Ciociu.

La sfârșitul Sf. Liturghii arhierescă, P.S. Sa a rostit un bogat cuvânt de învățătură.

Duminică, 18 mai 1986, I.P.S. Arhiepiscop Teofil a săvârșit sfințirea bisericii mănăstirii Moisei, jud. Maramureș, care a fost reparată capital, în interior și exterior, împodobită cu o frumoasă pictură în frescă și cu icoanostas nou, sculptat, prin strădania și purtarea de grijă a vrednicului slujitor ieromonah Ioan Horea, care a fost și distins cu rangul de protosinel.

La sfârșitul Sf. Liturghii arhierescă, I.P.S. Arhiepiscop a rostit un bogat cuvânt de învățătură.

Duminică, 18 mai 1986, P.S. Episcop-vicar Iustinian Maramureșanul a săvârșit sfințirea bisericii din filia Agrișu de Sus, parohia Figa, prot. Năsăud, care a fost renovată în exterior și interior, îmbrăcată cu o reușită pictură în frescă, executată prin jertfelnicia credincioșilor, cu ajutoare din partea Arhiepiscopiei Clujului și purtarea de grijă a vrednicului preot paroh Ioan Beudean, care a fost distins și hirotesit în rangul de „iconom-stavrofor”, cu dreptul de a purta cruce.

La sfârșitul Sf. Liturghii, P.S. Sa a rostit un frumos cuvânt de învățătură.

Duminică, 25 mai 1986, I.P.S. Arhiepiscop Teofil, a săvârșit sfințirea bisericii din parohia Șardu, prot. Huedin, jud. Cluj, îmbrăcată cu pictură, înștrată cu toate cele necesare prin jertfelnicia bunilor credincioși, cu ajutoare din partea Sf. Patriarhiei, a Arhiepiscopiei Clujului și alte eparhii din țară, cu purtarea de grijă a tinărului preot paroh Șerban Nicu Dorel, căruia i s-a conferit distincția de „iconom”, cu dreptul de a purta brâu roșu.

La sfârșitul Sf. Liturghii, I.P.S. Sa a rostit un instructiv cuvânt de învățătură.

Duminică, 25 mai 1986, P.S. Episcop-vicar Iustinian Maramureșanul, a săvârșit reștințirea bisericii din parohia Baia Mare — Valea Borcutului, jud. Maramureș, care în ultimii ani a fost renovată în interior și exterior, prin jertfelnicia credincioșilor, cu ajutoare din partea Arhiepiscopiei Clujului și cu purtarea de grijă a vrednicului preot paroh Vasile Borca, căruia i s-a conferit distincția de „iconom”, cu dreptul de a purta brâu roșu.

La sfârșitul Sf. Liturghii arhierescă, P.S. Sa a rostit un bogat cuvânt de învățătură.

ORADEA

Preotul-paroh Traian Nica, pentru activitate pastorală rodnică, a fost distins cu rangul de *iconom*, iar membrii Consiliului parohial și cîntăreții bisericești au primit scrisori arhierescă de apreciere și felicitare. În cuvîntul de învățătură, ierarhul a felicitat pe credincioși și pe păstorul lor sufletesc pentru statornicia în credința strămoșească, din care a răsărit și purtarea de grijă pentru înfrumusețarea bisericii.

Duminică, 8 iunie 1986, chiriarhul — cu un sobor de preoți și diaconi — a săvârșit slujba de sfințire a bisericii din parohia *Sanislău*, prot. Carei, care în ultimii ani, prin jertfelnicia bunilor credincioși și prin strădania vrednicului lor păstor sufletesc, a fost împodobită cu o frumoasă pictură.

Preotul-paroh Cornei Lenghel — pentru merituosă activitate pastorală, duhovnicească și gospodărească — a fost distins cu rangul de *iconom-stavrofor*, întru care a și fost hirotesit, iar membrii Consiliului parohial li s-a înmănat câte o scrisoare arhierescă de apreciere. A fost de față preotul reformat Dudaș Francisc, care a adus salut credincioșilor săi, dintre care mulți erau prezenți, ca unii ce trăiesc în raporturi de armonie și înfrățire în muncă cu credincioșii Bisericii ortodoxe.

Ierarhul a rostit un cuvânt de învățătură.

Semnalăm... Semnalăm...

● Preotul Alexandru Stănculescu-Bîrda e prezent în revista NOI TRACII din Roma (XIV, 131, 1985, p. 20—23), cu un interesant și original studiu intitulat: „Urme ale cavalerului trac în bocetul din Mehedinți”. Le găsește! Mai găsește și alte urme de zeiță de tip oriental, mithraice sau cybele. Arată cum peste acestea s-a suprapus elementul creștin, marcind în felul acesta trecerea de la religia veche la cea nouă.

● La lingua dei popoli, il piu prezioso archivio documentaria, se intitulează studiul semnat de Nermin Vlora Falaschi în Noi Tracii (XIV, 132, 1982, p. 4—6). Limba poporului, cea mai prețioasă arhivă documentară. Linguistul danez R. Rasku afirmă că „atunci cînd lipsesc documentele istorice, nici un alt mijloc cu privire la cunoașterea originii unui popor nu e mai important decît limba”. Studiul se ocupă de limba română ca dovadă a continuității românești în spațiul balcanic-dunărean, cu care afinitățile sînt încă de dinainte de perioada romană.

● Replică a unor nume ca „Locuri rele”, sau „celălalt tărîm” al zmeului din poveste, întotdeauna rău, de care Făt-Frumos scapă — spre bucuria lui și a noastră — purtat de o pajură măiastră, SPRE BUNELE TĂRÎMURI e o carte frumoasă, de minte și literatură, semnată de Ștefan Berceanu (Editura Sport-Turism, 1984), în care autorul își mărturisește opțiunile estetice filtrate printr-o morală evident riguroasă și fin elevată, sesizabilă chiar și atunci cînd nu-i descoperă criteriile. Figurile bizantine din și de pe vestitele noastre mănăstiri moldovenești i se par mai umanizate la noi decît în Bizanț, și foarte legate de arhitectura, costumele și cutumele locului. Desigur, tocmai de aici le și vine „umanizarea”, din spațiul „omeniei”, am zice noi, devenit arhetip ontologic și pentru lucruri și pentru suflete.

Călătorul încearcă și tărîmuri străine, dar mereu se întoarce spre ale sale. Iată-l în fața Tismanei: „Tismană! Nu o văzusem niciodată; un fel de bloc de piatră de calcar, în care stalactitele, masive și perfecte, au fost ordonate într-o nobilă verticală”. Măndăstirea i se pare „grandioasă” și „ruptă din eternitate” pentru a bucura sufletul și viața oamenilor și a pămîntului.

Cine îl însoțește pe Ștefan Berceanu „Spre bunele tărîmuri” nu-și irosește timpul fără rost și se întoarce purificat și îmbogățit.

● O „rectificare extrem de importantă” dorește să facă Gheorghe Naghi în revista „Orizont” (nr. 51, 1984), p. 14), sub titlul „Izvoarele răscoalei lui Horia, în lumina unor documente inedite”. Titlul pînă la virgulă, e de fapt al cărții apărute sub redacția acad. Șt. Pascu în anul 1983, seria B., *Izvoare narative*, vol. II. Cum este rectificarea pe care o face Gheorghe Naghi? După ce adună date și documente importante privitoare la revoluția lui Horia, pașoptistul Ștefan Moldovan, istoric și preot la Mediaș (1847—1852), viceprefect la 1848, capelan la Hațeg (1852—1857) apoi vicar în Banat (1857—1900); (despre el mai mult în „Flacăra” nr. 47, 1983, p. 14), pune aceste documente la dispoziția lui Timotei Cipariu, și mitropolitului de la Blaj Alexandru Sterca Șuluțiu, fiecărui potrivit cu preocupările respective. Lui Timotei Cipariu îi furnizează date inedite, în manuscris, cu privire la satele din vicariatul Hațeg, date istorice, demografice, politice, din care acesta își alcătuiește lucrarea sa despre cărțile vechi românești din Țara Hațegului. Timotei Cipariu îl citează pe Ștefan Moldovan, corect, onest.

În 1856 mitropolitul blăjean Alexandru Sterca Șuluțiu termină o lucrare considerată de istorici „prima în genul ei din istoriografia românească”, intitulată „Istoria Horii și a poporului românesc din Munții Apuseni ai Ardealului”. Aceasta rămîne în manuscris din 1856 pînă în 1983, cînd e inclusă în „Izvoarele răscoalei lui Horia”, volum apărut sub redacția acad. Șt. Pascu citat mai sus (p. 332—443).

Pînă aici totul e bine. Atît numai că o parte din documentele folosite de Alexandru Sterca Șuluțiu, în manuscrisul său, și anume trei „de cea mai mare importanță”, au fost incluse în lucrarea sa, fără să arate că le deținea de la Ștefan Moldovan, care le-a descoperit și i le-a trimis, ignorîndu-i astfel acestuia contribuția „la prima lucrare de acest gen din istoriografia românească”. Și Ștefan Moldovan nu era un oarecine. Publicase mult, adunase maldăre de documente și, într-o scrisoare către Alexandru Sterca Șuluțiu, își punea mari nădejdi în viitorul românilor, „în acest secol al luminilor” (11 mai 1854). Cu aceste nădejdi de altfel își și dedicase viața adunării de dovezi în sprijinul dreptății românilor și eliberării lor.

Era necesară rectificarea? „Uitarea” lui Alexandru Sterca Șuluțiu e mult? E puțin? E condamnabilă?

● M-am întrebat mult cum ar trebui să scriu aici, pe scurt, așa cum o cere rubrica, despre moartea lui Mircea Eliade, de la care am cu delicatețe dedicație cele trei volume englezești ale istoriei religiilor, și din opera căruia nu știu să-mi lipsească ceva, nu atît în bibliotecă, pe cît în formația mea intelectuală. Evident, se poate scrie și mult, și puțin, și se pot spune multe și într-un fel și în altul. Latinii spuneau non multa, sed multum, dar aceasta e calea cea mai grea, mai ales cînd cel în cauză însuși a spus multum și prin multe.

Decamdată am ajuns la un fel de text scurt care poate fi și studiu, și eseu, și semnalare, deși sînt absolut sigur că același lucru s-ar mai putea spune încă într-o mie de feluri:

A plecat Mircea Eliade — a rămas Mircea Eliade.

Ar fi inutil să mai adaug: Și nu va mai pleca niciodată!

● Oscar Cullmann, celebrul filozof și teolog din stirpea lui Heidegger, Jaspers, Bultmann, Barth, Rahner, Congar, la 84 de ani încă mai scrie și publică. Ne-a vizitat țara acum cîțiva ani, a conferențiat la București, la Sibiu și la Cluj-Napoca, și s-a declarat fascinat de monumentele noastre și de gîndirea românească. Am avut prilejul să-l însoțesc peste tot, iar cînd a împlinit 80 de ani mi s-a cerut și mie o contribuție la volumul omagial pe care i l-au dedicat studenții și prietenii de studiu. A și fost publicat. Acum mi-a trimis ultima lui carte: EINHEIT DURCH VIELFALT (Tübingen, 1986, 145 p.) din care nu lipsește menționarea unui studiu semnat de Antonie Plămădeală, iar dedicația reînnoiește dragostea sa pentru România: „A son Exc. le Metropolitte Antonie Plămădeală en souvenir de mon inoubliable séjour en Roumanie, en communion de foi et de pensée, et avec ma sincère reconnaissance pour tout ce que je lui dois, et à son Église”. Deși protestant, Oscar Cullmann s-a apropiat în ultima vreme foarte mult de Ortodoxie și a devenit un militant convins pentru ecumenism. O dovadă e chiar această ultimă carte a sa.

ANTONIE P.

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se adresează REDACȚIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. 1 Mai nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACȚIE: Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului — președinte; Pr. prof. Dr. Dumitru Abrudan — redactor responsabil; Diac. prof. Dr. Aurel Jivi, Arhid. Gheorghe Papuc, Pr. prof. Dr. Mircea Păcurariu; tehnoredactori: Diac. Ezechil Oancea, Pr. Teodor Damian; corector: Pr. Vartolomeu Constantinescu.

Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA” — sectorul export-import presă P.O. Box 12-201, telex 10376 presfir București, Calea Griviței nr. 64—66.